

CUMHURİYET’İN BİR GENÇLİK PROJESİ OLARAK KIZILAY KAMPLARI (1936 – 1950)

Taner BULUT*

Özet

Atatürk ve İnönü dönemlerini birlikte ele aldığımızda Cumhuriyet’in ve Tek Parti’nin politikaları içinde çocukların ve gençlerin her anlamda eğitilmesi, en öncelikli uygulamaların başında gelmektedir. Çalışmamıza konu olan Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları, eğitim ve sağlık politikası uygulamalarına birkaç alanı da içine alan iyi birer örneklerdir. Bu kamplar, Türkiye Cumhuriyeti’nin tarihi içinde eğitim kuruluşlarından biri olarak ele alınmalı ve İnönü Dönemi’nin tamamı olmak üzere Tek Parti Dönemi’nin gençlik, sağlık, beden terbiyesi ve spor alanlarındaki politikalarını kapsayan başarılı uygulamalardan biri olarak görülmelidirler. Bu benzeri uygulamalar, savaştan önce başlamış ve savaş yıllarının bütün zorluğu ve ağır yaptırımlarına rağmen etkinliklerini sürdürebilmişlerdir.

Gençlik ve sağlık kamplarının açılmasıyla okulların yaz tatilleri zamanında çok zayıf, fakir ve bakımsız çocukların açık havada disiplinli ve bakım altında iyi beslenerek kuvvetlendirilmesi, eğitilmiş ve sağlam bir bünyeyle okullarına gönderilmesi amaçlanmıştır. Sonuçlar, amacın başarıya ulaştığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Tek Parti Dönemi, Kızılay, Gençlik, Kızılay Kampları.*

AS A YOUTH PROJECT OF REPUBLIC OF TURKEY FOR THE RED CRESCENT’S CAMPS (1936 – 1950)

Abstract

Considering the periods of M. Kemal Atatürk and İsmet İnönü together, education of the children and the youth is pre-eminent among the preferential practices in the policies of the Single-Party. The Red Crescent’s Youth and Health Camps which are the subject of this study must be considered among those successful exemplary practices covering the policies in the branch of youth, public health, physical training and sports during the Single-Party Period, particularly in the education and healthcare policies. These camps shall be considered one of the educational institutions in the history of the Republic of Turkey. Practices started prior to the war and could carry on their activities despite all the difficulty and aggravated sanctions of the war years.

By opening those youth and health camps, it was intended to strengthen poor, weak and lean children by feeding them well under discipline and good care outdoors during summer vacation and to send them back to school with a well-trained and healthy body. Results show that such intention has been successfully achieved.

Key Words: *Single Party Period, The Red Crescent, Youth, The Red Crescent’s Camps.*

---

* Araştırma Görevlisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü (taner.bulut@deu.edu.tr; bulutaner@hotmail.com).

*“Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları,
Fakir ve Yoksul Yavruların Sıhhat Kaynağıdır”¹*

Giriş

1912 yılı I. Balkan Savaşı’nı başlangıç sayarsak, 1922 sonunda Milli Mücadele’nin başarıyla tamamlanmasına kadar geçen aralıksız on yıllık çok çetin sürecin ardından bir imparatorluğun yıkılıp, yerine genç bir Cumhuriyet’in kurulması oldukça anlamlıdır. Yeni devletin idare şeklinin belirlenmesinden sonra hızlı bir değişim ve dönüşüm sürecine girilmiştir. Siyasi, sosyal, ekonomik, hukuki ve diğer bütün alanlarda baş döndürücü bir devrim süreci yaşanmıştır. Bu süreç, Tek Parti iktidarları boyunca benzerlik ve farklarıyla birlikte hızını hiç kesmeden devam etmiştir.

Gerek Atatürk dönemi olsun gerekse İnönü dönemi olsun; her iki dönemi birlikte ele aldığımızda, Tek Parti’nin politikaları içinde çocukların ve gençlerin her anlamda eğitilmesi, en öncelikli ve en çok önemsenen uygulamaların başında gelmektedir. Ayrıca genç Cumhuriyet yurttaşlarının eğitilmeleri kadar “sağlıklı” olmaları da önemsenen diğer bir konu olmuştur. Çocukların ve gençlerin sadece okullarda örgün eğitim almalarıyla yetinilmemiş, okul dışındaki yaygın eğitim fırsatları da olanaklar el verdiği ölçüde kullanılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin sağlıklı birer yurttaş olmaları genel eğitim politikasının ayrılmaz bir parçası olarak planlanmıştır.

Başta Gençlik Kurumu olmak üzere Kızılay’ın tüm etkinlikleri yaygın eğitimin önemli parçalarından biri haline getirilmiştir. Çalışmamıza konu olan Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları, bu eğitim politikası uygulamalarına birkaç alanı da içine alan iyi birer örnektir. Bu kamplar, başta eğitim ve sağlık politikası olmak üzere Tek Parti Dönemi’nin sağlık, gençlik, beden terbiyesi ve spor alanlarındaki politikalarını kapsayan başarılı uygulamalardan sayılmalıdırlar.

Kızılay Gençlik Kurumu, “sağlık ve yardım işlerini bilen ve kıymetini takdir eden sağlam bünyeli yurttaş yetiştirmek ve böylece sağlık bakımını yaymak” için çalışmaktaydı. Bu amaç, Kurum’un temel sağlık politikasıydı. Bunun için gençlik ve sağlık kamplarının açılması düşünülmüş ve ülkenin birçok yöresinde sayıları yıldan yıla artan kamplar faaliyete sokulmuştur.

Gençlik ve sağlık kamplarının açılmasıyla okulların yaz tatilleri zamanında sağlık açısından çok zayıf, fakir ve bakımsız çocukların açık havada disiplinli ve bakım altında iyi beslenerek kuvvetlendirilmesi ve eğitilmiş, sağlam bir bünyeye okullarına gönderilmesi amaçlanmıştır.

Bu ve benzeri uygulamalar, savaştan önce başlamış, savaş yıllarının bütün zorluğu, ağır yaptırımlar, yaşanan sıkıntılara rağmen sürdürülebilmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı yılları siyasi, sosyal ve ekonomik yönden tarihin en önemli kesitlerinden biridir. Tek Parti dönemi içinde dönemin en önemli belirleyeni hiç kuşkusuz İkinci Dünya Savaşı olmuştur. Ancak tüm zor şartlara karşın Kızılay, savaş yıllarında

¹ *Kızılay Dergisi*, Sayı: 28 (Haziran, 1948), s.57.

etkinliklerini arttırarak devam ettirmiştir. Kızılay'ın kamp etkinlikleri Demokrat Parti döneminde de aynen sürmüş, 1960'lı yıllarda ekonomik sıkıntılar gerekçe gösterilerek kesintiye uğratılmış; ancak 1966'dan sonra günümüzde de etkinliklerini sürdüren kamplar açılmış ve eski amacından farklı olarak tatil odaklı bir etkinlik alanına dönüştürülmüşlerdir.

Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları, çalışmamızda ağırlıklı olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin toplumsal tarihi içinde eğitim kuruluşlarından biri olarak ele alınacaktır. Çalışmanın amacı, Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları'nın hangi gerekçelerle açıldığını, nasıl örgütlendiğini, çalışmaların nasıl yürütüldüğünü, bu süreçte neler yapıldığını, hangi yöntemlerin izlendiğini, uygulanan eğitimi ve alınan sonuçları ortaya koyarak Tek Parti yönetimi dönemindeki bu uygulamanın yerini tartışmaktır. Ayrıca, kampların açılması düşünülürken dış ülkelerdeki örnekleri gözlemlendiği için kampların açılması ve yürütülmesinde bu örneklerin etkisi olup-olmadığı irdelenmeye çalışılacaktır.

Çalışmamızın ana konusu olan Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları'na geçmeden önce bu kampların bağlı bulunduğu ve Kızılay'ın çocuklar ve gençlerle ilgili çalışmalarını organize ettiği alt kurumu olan "*Kızılay Gençlik Kurumu*"nun teşkilatlanması ve gelişimine değinmenin konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağını düşünmekteyiz. Bu nedenle kurum hakkında kısa bir tarihçe ve genel bir bilgi aktarımı yapmaya çalışacağız. Ayrıca devamında söz konusu kampları ana hatlarıyla ele alacağımız bölümden sonra, açılan diğer kamplara önderlik etmesi nedeniyle, kampların açılması ve yürütülmesinde izlenen yolun daha ayrıntılı biçimde anlaşılmasını sağlamak üzere açılan ilk kamp olan "*Hereke Çocuk Kampı*"na çok kısa bir göz atacağız.

Son olarak Kızılay'ın etkinlikte bulunmuş olduğu bir konuyla ilgili çalışmayı aktarırken, tarama ve araştırma aşamasında çektiğimiz sıkıntıdan kaynaklanan bir konudan bahsetmeyi de bir fırsat olarak değerlendirmekteyiz. Hiç kuşku yok ki, konumuz için birincil kaynaklara ulaşabileceğimiz temel kurum Kızılay'ın kendi arşividir. Ancak ne yazık ki Kızılay'ın arşivi bu yıla kadar diğer birçok kurum gibi evrak yığını deposu olmaktan öteye geçememişti.² Türkiye Cumhuriyeti'nin sağlık ve sosyal tarihinin en önemli belirleyenlerinden birinin Kızılay olduğu göz önünde tutulursa, kurumun teşkilatlandırılmış, düzenli ve en önemlisi de araştırmacılara açık bir arşive sahip olmayı çoktan beri hak ettiği tartışmasızdır. Çalışmamızın yazımının tamamlanma aşamasında Kızılay Arşivi'nin düzenlenerek araştırmacılara açılması bu ve benzeri çalışmaları elbette ki daha nitelikli hale getirecektir.³

² Kızılay gençlik ve sağlık kamplarından İzmir-Buca'da açılmış olan kampla ilgili yaptığımız bir diğer araştırma nedeniyle arşiv taraması için 18 Kasım 2005 tarihinde Türkiye Kızılay Kurumu'na yapmış olduğumuz şahsi başvuru, arşivin araştırmacılara açık olmadığı gerekçesiyle kurumca kabul edilmemişti. Şimdiki ele aldığımız çalışma için de yine umutlanmış olmamıza rağmen, kaynak taraması aşamasında benzer sıkıntılar devam etmiştir.

³ Kızılay, arşivin düzenlenmesini tamamlamış ve kütüphaneye birlikte internet üzerinden araştırmacıların kullanımına açmıştır. Ancak belge tasnifi henüz tamamlanamadığı için şimdilik az sayıda belgeye ulaşılmaktadır. Belge tasnifi her geçen artarak devam etmektedir. Arşiv için bkz.: Türk Kızılay Arşiv ve Kütüphanesi, <http://www.kizilaykutuphane.org/arsiv.php> (10.10.2008) Geç kalınmış olsa da arşivin

Kızılay Gençlik Kurumu:

Çalışmaları ve üstlendiği benzersiz misyonuyla sağlık kurumları içinde çok önemli bir yere sahip olan Kızılay (günümüzdeki adıyla Türkiye Kızılay Derneği), Osmanlı Devleti döneminde ilk olarak 11 Haziran 1868 tarihli Kızıllaç Komitesi'ne üye olmasıyla kurulma aşamasına girmiştir. Kuruluş aşaması 14 Nisan 1877 tarihinde tamamlanmış ve “Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti” adıyla resmen kurulmuştur. Çalışmalarına bir süre ara vermek zorunda kalan Cemiyet, 20 Nisan 1911 tarihinde yeniden faaliyetlerine başlamıştır. Cemiyet, Osmanlı Devleti'nin yıkılması sürecine şahitlik etmekle birlikte Cumhuriyet döneminin başlamasıyla 1923 yılında “Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti” adını alarak varlığını sürdürmüştür. 1935 yılında yapılan değişiklik ile adı “Türkiye Kızılay Cemiyeti” ve yine 1947 yılında Anattüzük'le “Türkiye Kızılay Derneği” olarak değiştirilen adıyla⁴ günümüze kadar çalışmalarını sürdürmüştür⁵. Kurumun sürdürdüğü etkinlikler, dünyada gelişen olaylarla paralellik gösterse de taşıdığı kutsal görev ve uluslararası barış ve yardımlaşmaya sağladığı katkının düzeyi her zaman yüksek olmuştur.

Kızılay'ın bünyesindeki gençlik teşkilatı, tüm dünyada Kızıllaç örgütlenmelerinde olduğu gibi en önemli kollarından biri olup, Kızılay'ın çocuklar ve gençlerin eğitim, sağlık, gelişim ve diğer ihtiyaçlarıyla ilgili oldukça etkin görevler üstlenmiştir. Dünyada gençlerin Kızıllaç'la birlikte çalışmaya başlamalarına kısaca bakacak olursak; gençlerin Kızıllaç'la tanışmaları 1870–71 Alman-Fransız Savaşı'na kadar götürülebilmektedir. Bu savaşta Fransız öğrenciler cephedeki yaralılara yardım ederek önemli bir ihtiyacı karşılamışlardır. 1899–1902 Transval Savaşı'nda Kanadalı öğrencilerin Kızıllaç'la birlikte çalışmaları bu birlikteliğin bir diğer aşamasıdır. Birinci Dünya Savaşı'nın uzun sürmesi, yeni bir savaş teknolojisine sahip olması, dönemin en büyük devletleri arasında olması ve insanlığa verdiği tahribat nedeniyle, Kızıllaç ve benzeri kurumların teşkilat yapısı ve etkinlik yöntemlerinde köklü değişiklikler yapmıştır. Yine bu savaş, gençlerin Kızıllaç bünyesinde örgütlenmesinde oldukça etkin rol oynamıştır. Savaş sırasında Kanada, Avustralya ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) bazı öğrenci grupları cephelerde pansuman, dikiş v.b. gibi ilk yardım çalışmalarında bulunmak üzere ülkelerindeki Kızıllaçlarda çalışmışlardır. Ülkelerin Kızıllaç örgütüne bağlı ilk resmî gençlik teşkilatlanması, ABD Kızıllaç'ına bağlı “Millî Dernekleri Gençlik Teşkilatı” olarak kabul edilmektedir. Bu gençlik teşkilatı

---

açılmasının çok önemli bir eksiklik gidereceği açıktır. Bu nedenle arşivin düzenlenmesi ve açılmasında emeği geçen herkesi kutlamak gerekmektedir.

⁴ Türkiye Kızılay Derneği, *Türkiye Kızılay Derneği Anattüzüğü*, Çankaya Matbaası, Ankara, 1947, s.5.

⁵ Kızılay'ın tarihi ve geçmişteki etkinlikleri hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz.: Seçil Akgün Karal ve Murat Uluğtekin, *Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a*, I. Kitap, Kızılay yay., Beyda Basımevi, Ankara, 2000; Seçil Akgün Karal ve Murat Uluğtekin, *Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a*, II. Kitap, Kızılay yay., Beyda Basımevi, Ankara, 2001; Türkiye Kızılay Derneği, *Türkiye Kızılay Derneği'nin Tarihçesi, Amaç ve Ödevleri*, Samsuni Aksiseda Matbaası, Ankara, 1962; Türkiye Kızılay Derneği, *73 Yıllık Hayatı 1877-1949*, (yay.y.), Ankara, 1950; Orhan Yeniars, *Türkiye Kızılay Taribine Giriş*, (2. Baskı), Kızılay Bayrampaşa Şubesi yay., İstanbul, 2000; Türkiye Kızılay Cemiyeti, *Rakam ve Resimle Çalışmalarımız*, Doğu Matbaası, Ankara, 1959; Kızılay Genel Merkezi, *Kızılay Her Felâket Karşısında Daima İnsanlık Hizmetinde*, (yay.y.), (y.y.), 1970 ve Haydar Kemren, “Kızılay Tarihine Giriş”, *Kızılay*, Sayı: 17 (Mart, 1945), s.s.116-119.

okullarda kabul görerak yaygınlaşmıştı⁶. Yine benzer şekilde Kanada'da da benzer bir Kızıllaç Gençlik örgütü kurulmuştu⁷. ABD ve Kanada'daki bu gençlik örgütleri, diğerk ülkelere de örnek olmuş ve Türkiye de dâhil olmak üzere diğerk ülkelerin bu konudaki gençlik teşkilatları aynı çizgide yapılanmıştır. Kızılay'ın resmi yayınlarında ve süreli yayınlarında bu etkiyi açıkça görmek mümkündür. Bu iki öncü ülkenin Kızıllaç Gençlik örgütleriyle ilgili düzenli haber aktarımına özen gösterilmiştir.

Kızılay'a bağılı gençlik teşkilâtının Türkiye'de kurulması ise Cumhuriyet'in ilanından yaklaşık 10 yıl sonra, 23 Mayıs 1933 tarihinde gerçekleşebilmiştir. Genç Cumhuriyet'in 10. yılında bu kurumu meydana getirmiş olmasıyla; *"Yeni Cumhuriyet'e vatansever, sorumlu, insanlık ve yardım duygularıyla donatılmış, bilgili ve bilinçli gençler yetiştirmede okullarda öğretilen ilkelerin doğrultusunda, ancak, onların dışında yönlendiricilik yapacak örgütlenmeyi gerçekleştirmiştir"*⁸.

Gençlik teşkilatının kurulma amacı ve ilk yıllardaki gelişim seyri hakkında dönemin adıyla Türkiye Kızılay Cemiyeti'nin 1935 yılında hazırlamış olduğı Merkezi Umumî Raporu'nda yer verilen ifadeler oldukça çarpıcıdır: *"Henüz üç yıllık bir hayata malik olan ve memleket gençliğine daba pek küçük yaşta ve ilk mektep sıralarında insanîyet, hayırkârlık, şefkat ve muhtaç felâketzede hem cinsine yardım hisleri telkin suretile Hilâliabmere âti (gelecek) için aza kütlesi yetiştirmek gayesine matuf ve bütün medeni âlemedeki benzerlerine uygun olarak Esas Nizamnamemizdeki hükümler dairesinde teşkil edilen (Gençlik Hilâliabmeri) yüksek faidelerini göstermeğe başlamış, baba ve analarının şefkat hisleriyle yarışa çıkan asil Türk Yavruları şuurulu mürebbilerinin (terbiye eden) telkinleriyle üzerlerine düşen vazîfeyi yapmağa başlamışlardır..."*⁹

Kızılay Cemiyeti'nin kabul ettiğı 134 maddelik Ana Nizamnamesi'nin¹⁰ 125. maddesi gereğince ilk-orta-lise okullarında Kızılay Gençlik Heyetleri oluşturulmak üzere *"Kızılay Gençlik Kurumu"*¹¹, eski adıyla *"Hilâl-i Ahmer Gençlik Cemiyeti"* kurulmuştur. Kurum, hazırladığı talimatnamede Kızılay Gençlik Kurumu'nun amaçlarını özetle şöyle sıralamıştı:

⁶ Kızılay Gençlik Kurumu, "Türkiye Gençlik Kurumu Nedir?", *Kızılay Gençlik Dergisi*, Sayı: 3 (Ekim, 1953), s.s.34-35.

⁷ Karal ve Uluğtekin, *a.g.e.*, (I. Kitap), s.315.

⁸ Karal ve Uluğtekin, *a.g.e.*, (I. Kitap), s.313. Ayrıca Kızılay Derneğı'nin gençlik örgütlenmesi hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz.: Aynı Eser, s.s.313-342. Kızılay Gençlik Kurumu'nun amaçları, teşkilât yapısı ve etkinlikleri hakkında yine başka bir kaynak için bkz.: Kızılay Umum Merkezi, "Kızılay Gençlik Kurumu", *Kızılay*, Sayı: 11 (Ekim, 1943), s.s.8-9,13.

⁹ Türkiye Kızılay Cemiyeti, *1933-1934 Hesab Devesi İçinde Merkezi Umumî Tarafından Yapılan İşleri Bildiren Rapor*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935, s.9.

¹⁰ Türkiye Kızılay Cemiyeti'nin İnönü Dönemi'nin başında genel esasları, teşkilat yapısı, amacı ve işleyişi ile ilgili maddeler hakkında bilgi için bkz.: Türkiye Kızılay Cemiyeti, *Nizamnamei Esasisi*, Ulusal Matbaa, Ankara, 1939. Ayrıca aynı dönemde, dernek çalışanlarının çalışma esasları için bkz.: Türkiye Kızılay Derneğı, *Türkiye Kızılay Derneğı Memurlar Yönetmeliğı*, Zerbamat Basım, Ankara, 1945.

¹¹ Kuruluşla ilgili ifade aynı zamanda Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu Talimatnamesi'nin (Genel Yönetmeliğı) 1. maddesidir. Bkz.: Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu, *Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu Talimatnamesi*, Sümer Matbaası, Ankara, 1943, s.1 ve Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu, *Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu Genel Yönetmeliğı*, Akın Matbaası, Ankara, 1949, s.3.

- 1- Çocukları insanîyet, şefkat ve birbirlerine yardım hisleriyle yetiştirmek, bu maksadın gerçekleşmesi için toplum hayatına alıştırmak,
- 2- Türk gençlerinde fazilet ve vatandaşlık hisleri yaşatmak,
- 3- Hıfzıssıhha kaidelerini yayarak memleket dâhilinde umumî sağlığın yükselmesini sağlamak,
- 4- Öğrencileri Kızılay işleriyle yakından alâkadar etmek suretiyle onlara Kızılay'ın maksat ve gayelerini öğretmek, üye sayısını arttırmak,
- 5- Dış ülkelerdeki benzer gençlik dernekleriyle ilişki kurmak,
- 6- Kızılay'ın gelirlerini arttırarak Kızılay Genel Merkezi'nin talimatları doğrultusunda felaketzedelere, hastalara, malullere ve muhtaçlara yardımda bulunmak¹².

Daha sonraki dönemlerde bu amaçların sayısında artışlar ve kapsamaları genişletilmiş olmasına karşın temel amaçlar değişmemiştir. 1949 tarihinde amaçlarla ilgili maddelerin sayısı 11'e ulaşmıştır. Savaş yıllarında konumuz olan gençlik ve sağlık kamplarıyla doğrudan ilgili çok önemli bir kaç madde eklenmişti. Yoksul, zayıf ve bilhassa okulların tatil zamanlarında evlerinde yeteri kadar beslenemeyen çocuklar için yurdun bazı bölgelerinde sağlık kamplarının açılması; bu kamplara yardım yapılması, kampların faydalı olması için önderlerin (eğitmenlerin) yetiştirilmesi bu maddelerden en önemlisiydi. Diğer iki maddede ise bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmek için Prevantoryum ve Senatoryum açılmasını teşvik etmek; bunlara yardım etmek, yoksulların bu yerlerden ücretsiz faydalanmasını sağlamak konularına yer verilmişti¹³.

Kızılay Gençlik Kurumu'nun idarî teşkilatlanması ise şu şekildeydi: Ankara'da bir Merkez İdare Kurulu¹⁴, okullarda Kızılay Gençlik Kolları,¹⁵ okul sayısı çok olan şehir ve kasabalarda Gençlik Merkezleri bulunmaktaydı. Din, dil, ırk farkı gözetmeksizin 7-18 yaş arası okullu kız- erkek öğrenci Kızılay Gençlik Kurumuna üye olabilmekteydi. Kurum'un gelir kaynakları ise devlet yardımları, üye aidatları, yerli ve yabancı bağışlar/yardımlar, malzeme, yayın satış gelirleri (şefkat pulları, okul karneleri, öğrenci belgeleri, kitaplar, vb.), sosyal etkinlik gelirlerinden (sinema, tiyatro, paralı kamplar, prevantoryumlar vb.) elde edilmekteydi. Gençlik Kurumu'yla ilgili aktaracağımız istatistik verileri içeren iki ayrı tablo, kurumun gelişim seyriyle ilgili ipuçları vermesi açısından faydalı olacaktır. Kurumun ilk kurulduğu yıl olan 1933'den

¹² Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu, *Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu Talimatnamesi...*, s.1.

¹³ Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu, *Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu Genel Yönetmeliği...*, s.s.3-4. Ayrıca 1937 yılındaki amaçları içeren maddeler için bkz.: Kızılay Gençlik Kurumu Umumi Merkezi, "Türkiye Gençlik Kızılay Kurumu", *Türkiye Kızılay Mecmuası*, Yıl: 17/157 (Aralık, 1937), s.s.67-68.

¹⁴ Merkez İdare Kurulu yedi (7) üyeden oluşmaktaydı ve Kızılay Genel Merkezi'nin bir şubesi halinde çalışmaktaydı. Üyelerden üçü Kızılay Genel Merkezi, ikisi Millî Eğitim ve diğer ikisi de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından seçilmekteydi.

¹⁵ Okullardaki yapılanma Dernek Şubeleri ve Dernek Kolları şeklindeydi. İşleyişleri, idareleri hakkında Kızılay Gençlik Kurumu ayrıntılı bir izahname hazırlamıştı. Bkz.: Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu, *Dernek Şubeleri ve Dernek Kollarının Teşkilât ve Sureti İdareleri Hakkında İzahname*, Sümer Basımevi, Ankara, 1942.

1952 yılına kadar teşkilâtlandığı okul sayısı, üye sayısı ve gelir-gider seyri için aşağıda yer verdiğimiz tablo incelenebilir:

TABLO-1

Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu'nun Kuruluşundan 1952 Sonuna Kadar Okul, Üye ve Gelir – Gider İstatistiği				
Senesi	Okul Sayısı	Üye Sayısı	Gelirler	Giderler
1933–1934	850	20.000	13.643,74	9.862,38
1934–1935	1.043	32.000	14.965,80	10.237,24
1935–1936	1.320	50.000	17.312,88	17.312,88
1936–1937	1.650	75.000	20.479,28	13.598,45
1937–1938	2.020	115.000	35.973,86	29.883,60
1938–1939	2.880	124.000	34.665,66	32.851,26
1939–1940	3.195	136.000	37.090,04	28.129,28
1940–1941	4.676	165.000	51.987,58	37.254,28
1941–1942	4.726	170.000	56.736,40	55.221,60
1942–1943	4.950	187.000	93.077,74	78.869,62
1943–1944	5.200	200.000	146.190,21	133.882,84
1944–1945	7.100	270.000	188.663,31	169.297,95
1945–1946	8.570	350.000	215.366,04	200.778,57
1946–1947	9.475	441.500	282.262,76	269.098,40
1947–1948	9.936	521.075	270.340,82	253.045,03
1948–1949	10.393	564.910	289.633,62	280.825,61
1949–1950	10.623	580.310	264.907,80	264.907,80
1950–1951	11.193	604.510	251.768,13	251.662,60
1951–1952	11.445	628.310	509.992,92	506.285,44

Kaynak: Kızılay Gençlik Kurumu Genel Merkezi, "Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu 1953 Faaliyet Raporu", *Kızılay Gençlik Dergisi*, Sayı: 3 (Ekim, 1953), s.72.

Yukarıdaki tabloda yer verilen okul sayısı, üye sayısı¹⁶ ve gelir-gider rakamları, yıldan yıla göstermiş olduğu gelişme göz önüne alındığında genel olarak istikrarlı bir artış olduğu söylenebilir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında ekonomi alanında çekilen sıkıntılara rağmen gelir rakamlarında yaşanan artış kayda değerdir. Yine savaşın etkisine ve ekonomideki enflasyonist baskıya rağmen gider rakamlarının geliri aşmadığı görülmektedir. Bu da Kurumun, Tek Parti döneminde uygulanan genel bütçe dengesi politikasına uyduğunu göstermektedir. Savaş yıllarından sonraki dönemde okul ve üye sayısındaki küçük artışlara rağmen gelir-giderdeki dalgalanma ve düşüşler oldukça ilginçtir. Bu durum savaş sonrası yaşanan genel kararsızlık, rehabet durumuyla açıklanabilir.

¹⁶ Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu'nun, 1956 yılında dünyadaki Kızılay benzeri kurumların gençlik örgütleri arasında A.B.D.'den sonraki en çok üyeye sahip olan örgüt olduğu tespit edilmiştir. Bkz.: *Kızılay Dergisi*, Y.1/1, 1963, s.13'ten aktaran: Karal ve Uluğtekin, *a.g.e.*, (I. Kitap), s.219.

İkinci tablomuz ise Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi'nin 1941–1951 yılları arasında elde ettiği tüm gelirlere ilişkin rakamlara yer vermektedir:

TABLO–2

Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi'nin 1941–1951 Gelir Rakamları ¹⁷	
1941	1.543.386,29
1942	3.577.093,92
1943	5.478.602,16
1944	6.367.841,32
1945	5.954.362,68
1946	3.910.871,34
1947	4.259.902,56
1948	3.992.748,56
1949	3.903.877,46
1950	4.005.924,23
1951	4.529.537,20

Kaynak: Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, *Kongreye Sunulan Rapor: Nisan 1952*, Ulus Basımevi, Ankara, 1952, s.36.

Tablodaki yıllar, Tek Parti dönemi içinde sadece İnönü dönemine ilişkin yıllık rakamları vermektedir. Ancak yine savaşın son üç yılında merkezin elde ettiği gelir rakamlarının, toplam yıllar içindeki en yüksek rakamlar olması oldukça ilginç ve anlamlıdır. Savaşın insanlığa verdiği zararların etkisinin, Kızılay gibi kurumlara duyulan güven neticesinde kurum gelirlerine olumlu yönde katkı yaptığı söylenebilir. Yani diğer bir ifadeyle bu rakamlar, hem dönemin devlet yönetimi, hem de Türk halkının Kızılay'ı ve etkinliklerini ne kadar önemseydiğini göstermektedir.

Kızılay'daki yöneticilerin Cumhuriyet Halk Partisi'nin de (CHP) yöneticileri olması nedeniyle Parti ile Kızılay arasında doğrudan bir ilişki mevcuttu¹⁸. Parti'nin uygulamaya koyduğu tüm politikaların etkileri aynı anda Kurum'da görülmektedir.

¹⁷ Tablo sonunda verdiğimiz kaynak dışında aynı rakamlar için ayrıca bkz.: Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, *Kongreye Sunulan Rapor: 1951*, Ulus Basımevi, Ankara, 1951, s.39 (Ek-Grafik 1) ve Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, *Kongre Tutanağı: 28 Nisan 1952*, (yay. y.), (y.y), 1952, s.9.

¹⁸ Örneğin Tek Parti döneminin en uzun “Sihhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti” (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı) görevinde, Cumhuriyet'in sağlık politikasının kurucusu sayılan Dr. İ. Refik Saydam bulunmuştur. Saydam, aynı zamanda Türkiye Kızılay Cemiyeti'nin başkanlığını da yapmıştı. Yine Parti Milletvekili ve Tekirdağ Sayılabı olan Cemil Uybadın, Kızılay Gençlik Kurumu'nun da başkanıydı.

Kurum'un göstermiş olduğu gelişme Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) içinde memnuniyetle karşılanmaktaydı¹⁹. Kızılay'ın Genel Meclis zabıtlarında yapılan görüşmelerde bu yönde fikirlerin beyan edildiği gözlenebilmekteydi. Örneğin, Erzincan Milletvekili Behçet Kemal Çağlar, gidişattan memnuniyetini 1943 Umumi Meclis görüşmelerinde sarf ettiği; "*Kızılay Gençlik Kurumları'nın rapordaki ümit verici izahlara göre epeyce geliştiğini sevinçle görüyoruz. Çocuklarımızın maneviyatını yaratmakta millet birlik ve beraberliğini küçük yaştan duymalarını sağlamakta büyük rolü olan bu kurumların daha yaygın, daha verimli, daha başarılı candan diliyorum,*" sözleriyle duygularını ifade etmişti²⁰.

Kızılay Cemiyeti'nin yıllık hesap devreleri için hazırlanan raporlarda Genel Merkez ve Tetkik Komisyonu, gençlik teşkilâtının kurulmasının çok isabetli bir karar olduğunu, gösterdiği gelişmenin memnuniyet verici olduğunu ve bu teşkilâtın ilerisi için çok faydalı olacağını raporlamışlardı²¹.

Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları:²²

"Kamp

*Yorganımız mavi gök,
Yeşil kar yastık bize,
Uçan kuşlar, yıldızlar
İmrensin neşemize.*

*Kamp demek neşe demek,
Saf hava, su, bol yemek,
Can katar canlara hey
Sağlığa geçen emek.*

İsmail Hakkı SUNAT"²³

¹⁹ Kızılay Gençlik Kurumu'nun başarılı sayılabilecek gelişim seyrini ve Parti'nin etkisini 1938 yılında hazırlamış olduğu yıllıkta görmek mümkündür. Yıllık için bkz.: Kızılay Gençlik Kurumu, *Kızılay Gençlik Yıllığı*, Tan Matbaası, İstanbul, 1938.

²⁰ Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Merkezi, *Umumi Meclis Zaptı*, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1943, s.8.

²¹ Raporlar için bkz.: Türkiye Kızılay Cemiyeti, *1933-1934 Hesap Devresi...*, s.9; Türkiye Hilâliahmer Cemiyeti Merkezi Umumi, *Tetkik Komisyonu Tarafından Yazılan ve Merkezi Umumünün 1 Temmuz 1933- 30 Haziran 1934 Tarihine Kadar Bir Senelik Hesap Devresinin Tetkik Neticelerini Gösterir Rapor*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935, s.3; Türkiye Kızılay Cemiyeti, *1935-1936 Hesap Yılı İçinde Genel Merkez Tarafından Yapılan İşleri Bildiren Rapor*, Ulus Basımevi, Ankara, 1937, s.16 ve Türkiye Kızılay Cemiyeti, *1939-1940 Hesap Yılı İçinde Merkezî Umumi Tarafından Yapılan İşleri Bildiren Rapor*, (yay.y.), Ankara, 1937, s.s.36-37.

²² Dönemin kaynaklarında kampların isimleri, "sıhhat kampları", "sağlık kampları", "çocuk kampları", "gençlik kampları", "gençlik ve sıhhat kampları" ve "gençlik ve sağlık kampları" şeklindeki bir kaç farklı nitelemeyle karşımıza çıkmaktadır. Kamplarla ilgili kullanılan isimlendirmelerde tek geçer bir kavram olmamıştır. Kızılay'ın resmi yayınlarında, yönetmelik ve talimatnamelerinde, döneminin kaynaklarında ve günlük basınında yaygın olarak kullanılan şekliyle "Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları" ifadesini kullanmayı uygun gördük. Ayrıca bu niteleme günümüz Türkiye Kızılay Derneği'nin de kullandığı isimdir.

²³ Ezra P. Young ve İlhami Polater, *Kamp El Kitabı*, Kızılay Gençlik Kurumu yay., Mehmet Ali Basımevi, İstanbul, 1944, s.29.

Konuyu ayrıntısıyla incelemeden önce, “*kamp*” terimini ele alarak başlamak ve kısa bir tarihi gezinti yapmak faydalı olacaktır. “*Kamp*”, Fransızca kökenli bir kelime olup; birden fazla ayrı alanla ilgili tanım karşılığı olmakla birlikte, konumuzla ilgili tanımı Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “*çadır ve baraka gibi eğreti araçlardan oluşturulan konak yeri...*” ve “*bu yerde konaklama...*”²⁴ Şeklinde tarif edilmiştir²⁵. “*Kamp*” sözcüğüyle bağlantılı olan diğer üç terim ise “*kampçılık*”, “*kampçı*” ve İngilizce kökenli “*kamping*” terimleridir. “*Kamp kurma işi; kamp hayatı*” şeklinde kısaca tanımlanabilen²⁶ “*kampçılık*”, “*çoğunlukla çadırda konaklayarak gerçekleştirilen, eğlence ve spor amaçlı açık hava etkinliği*”²⁷ biçiminde geniş ve isabetli bir tarife gidilebilir. “*Kampçı*”, “*kamp kuran ve kamplarda kalarak bu etkinliğe katılan kişi*”; “*kamping*” ise “*kamp kurulan yer*” şeklinde nitelenebilirler²⁸.

Dünyada kamp kurulmasının geçmişini 19. yüzyılın sonlarına kadar götürebiliriz. Daha eski dönemlerde ailelerin mesire yerlerinde kısa süreli kalmaları kampçılığın ilk adım denemeleri olarak sayılabilmektedir. Ancak dinlenme, eğlence, eğitim ve spor amaçlı modern ve bilinçli kampçılığın başlangıcı 20. yüzyılın başından itibaren ivme kazanmıştır. Modern kampçılığın kurucusu Thomas Hiram Holding sayılmaktadır²⁹. Diğer taraftan, yine geçen yüzyılın başında bir İngiliz Generali olan Baden-Powel (Sir Robert Stevenson Smith) tarafından askeri istihbarat amacıyla kurulan “İzcilik” örgütlenmesi, daha sonra gençlerin daha sağlam ve daha yararlı olacak şekilde yetiştirilmesinin amaç edinildiği spor ve eğitim örgütlerine dönüşmüş ve bu model modern kampçılığın en çok etkilendiği etkinlik alanı olmuştur.

Bu bağlamda, 1908 yılında faaliyete sokulmuş olan teşkilâtli keşşaflık (izcilik) kamplarını, Osmanlı dönemindeki modern kampçılığın başlangıcı sayabiliriz. Savaş yıllarında ara verilmesine rağmen izcilik kamplarının Cumhuriyet dönemine kadar devam ettiği ve Cumhuriyet döneminde geç de olsa izcilik faaliyetlerinin tekrar başlatılarak günümüze kadar sürdürüldüğü bilinmektedir.

²⁴ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Cilt: 2 (K-Z), (9. Baskı), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998, s.1180.

²⁵ Yukarıda aktardığımız ana tanım dışında, “toplama kampları”nı tarif eden, “*utsakların ve siyasi sürgünlerin toplandığı yer...*”; farklı siyasi kamplaşmaları vurgulayan, “*belli bir düşünce çevresinde birleşen topluluk...*” ve spor, sınav, yarışma ve bazı farklı etkinlikler öncesi hazırlanmayı (kampa girmek) kasteden, “*...genellikle yarışma öncesi, yarışmaya gerektiği gibi hazırlanmak*” gibi farklı tanımlamalar da yapılabilmektedir. Tanımlar için bkz.: Türk Dil Kurumu, *a.g.e.*, s.1180.

²⁶ *A.g.e.*, s.1180.

²⁷ “*Kampçılık Maddesi*”, *Ana Britannica*, Cilt: 18, Ana yay., İstanbul, 1994, s.28.

²⁸ Sıraladığımız genel tanımlar dışında, gençlik ve sağlık kamplarının tanım karşılığı olmak üzere Kızılay’ın kampçılık kaynaklarında da ayrıntılı bir kamp tanımı şu şekilde yapılmıştır: “*Her hangi topluluk hayatını şehirlerin muayyen ve yeknesak sisteminden, musanna ve mahdut manazırından, mükellef ve modern salonundan kaldırarak onu daba sade, daba külfetsiz ve samimi bir şekilde kara, dağa, tabiata nakletmek ve istifadeye çalışmaktır. Kamp, daha çok bir eğlence ve eğlendirme ve sıbbî yaşama köyesi anlamındadır*”. Bkz.: Ruhi Onur, *Hereke Çocuk Kampı*, Kocaeli Kültür Direktörlüğü yay., (y.y.), 1936, s.s.6-7.

²⁹ Holding, “*Cycle and Camp*” (1898; Bisiklet ve Kamp) ve “*Campers Handbook*” (1908; Kampçıların El Kitabı) gibi kampçılık tarihinin ilk iki kitaplarının yazarıdır. Ayrıca Holding, 1901’de ilk kampçılık kulübü olan Bisiklet Kampçılar Derneği’nin de kurucusudur. Bkz.: “*Kampçılık Maddesi*”, *Ana Britannica*, s.28.

Kampların birer sosyal paylaşım alanı olarak kullanılması Cumhuriyet döneminin tümü boyunca söz konusudur. Ana konumuz olan Kızılay'ın gençlik ve sağlık kampları dışında başlıca kampları şöyle sıralamak mümkündür: Türk Hava Kurumu kampları (İnönü Kampı, Türk Kuşu Kampı), izci kampları, beden terbiyesi mükellefiyeti kampları, pasif korunma kampları, okulların yaz tatili kampları ("İlkmektep" okul kampları, lise kampları, üniversite kampları), askeri eğitim amaçlı lise ve üniversite kampları, Halkevleri Spor Klüpleri kampları, Gençlik Kır Konakları, Köy Enstitüleri kampları, çocuk ve oyun kampları, Gençlik ve Spor Müdürlüğü ve diğer spor klüplerin kampları, kamu kurum kampları (askerî, maliye vb.), yazlık aile kampları³⁰, günümüzdeki örnekleriyle özel kamplar ve adını sayamadığımız diğer kamplar. Bu kamplar, Cumhuriyet dönemi boyunca değişik kurumlara bağlı olmak üzere açılmış ve başta Tek Parti dönemi olmak üzere hükümetlerin uygulamaya koyduğu politikaların önemli birer parçası olmuşlardır. Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları'nın, bu kampçılık uygulamaları içinde en uzun soluklusu ve en örgütlüsü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Kızılay'a bağlı gençlik ve sağlık kamplarının neden açılmak istendiğine, başlangıç sürecini ele alacak olursak; Kızılay Kurumu bünyesinde kampların açılması ve sayılarının hızla arttırılmasına önayak olan uygulama örneklerini, Halkevleri bünyesinde açılması düşünülerek hazırlıkları yapılan ancak Kızılay'ın başarılı örgütlenmesi nedeniyle uygulamasından vazgeçilen "*Gençlik Kır Konakları*" projesinde görebiliriz³¹.

Bir diğer model uygulama ise Kızılay kamplarıyla birlikte aynı dönemlerde açılan ve İkinci Dünya Savaşı'nın etkisiyle sayıları arttırılan okulların yaz tatil kamplarıydı³². Bunlardan lise ve üniversite kamplarını, askeri bir eğitim tarzı kullanılması³³, "*askeri olarak yurdun müdafasına gençlerin hazır edilmesini*" ana hedef olarak

³⁰ Örneğin 1930 yılında açılan ve uzun yıllar açık kalmaya devam eden İzmir-Karşıyaka'daki Yamanlar Kampı ve 1935'den sonra Bursa'da etkinlikte bulunan Dolubaba Kampı, bu kamplardan başlıcalarıdır.

³¹ Parti'nin çalışkan isimlerinden biri olan ve o dönemdeki Kültür Bakanlığı Seferberlik Direktörlüğü yapan Kadri Yaman, gençlik kır konaklarını etraflıca anlattığı eserinde gençlik kır konaklarının amaçlarını şöyle sıralamıştı: "*Kır konakları, spor faaliyetlerine ve kır gezilerine geniş bir imkân yaratır; gençlik kır konakları, askerlik, hava, tatil kamplarına destek olur; gençliği askerliğe ve yurt müdafasına hazırlar; gençliğin milli ve içtimâî terbiyesini olgunlaştırır; gençlik kır konakları, gençliğe seyahat zevkini, aşılardan ve yurdu tanıtır; köylü ve fakir çocuklara medeniyetin ileri hayatını öğretir ve yaşatır, gençlik kır konakları sağlık yunasıdır*". Ayrıntılı bilgi için bkz.: Kadri Yaman, *Gençlik Kır Konakları*, Kızılay Gençlik Kurumu Neşriyatı, Devlet Basımevi, İstanbul, 1938, s.s.4, 17-40.

³² İlk örnekler İstanbul ve İzmit'te açılan "İlkmektep" kamplarıdır. CHP'nin yarı resmi yayın organı sayılabilecek Ulus gazetesinde "İlkmektep" kamplarının kurulacağı "*İstanbul ve İzmit'te İlkmektep Kampları*" başlığıyla vatandaşlara duyurulmuştu. Kızılotprak ve İzmit'te iki tane yaz ilkokul kampının doktor ve öğretmen gözetiminde, aylık 15 lira karşılığında açılacağını belirtildiği haberde kampın amacı ve işleyişi, "*Kamplar, ilk mektep muallimleri tarafından idare edilecek, çocuklar her türlü yorucu oyunlardan ve hareketlerden uzak bulundurulacak ve kamp hayatının icab ettiği kadar sakin geçmesine itina edilecektir*", denilerek özetlenmişti. Bkz.: *Ulus*, 24 Haziran 1936, s.2. Ayrıca, öğrencilerle birlikte öğretmenler için de 1936 yılı yaz aylarında İstanbul Heybeliada'da bir kamp açılmıştır; bkz.: *Ulus*, 30 Haziran 1936, s.2. Hatta Heybeliada'da kamp yapan öğretmenler, Temmuz ayının son gününde Kızılotprak'taki kampta bulunan öğrencileri ziyarete gitmişlerdi; bkz.: *Cumhuriyet*, 1 Ağustos 1936, s.2.

³³ Örneğin bu tür lise kamplarından biri olarak İstanbul Yakacık'da açılan Yüce Ülkü Lisesi Kampı'yla ilgili Cumhuriyet gazetesindeki teftiş haberi, bu konuda oldukça dikkat çekicidir. Gazete haberini

ortaya konması sebebiyle bir kenara koyacak olursak; ilk mektep yaz tatili kamplarını amaç, kullanılan yöntemler ve örgütlenme biçimleriyle Kızılay kamplarının ikiz kardeşi olduğunu söyleyebiliriz³⁴. Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı, Seferberlik Direktörlüğü işbirliği ile etkinliklerine başlayan okul kamplarında temel amaç, maddi durumu yetersiz olan öğrencilere ücretsiz ya da çok düşük ücretlerle tatil imkânı tanımak, sağlık ve eğitim düzeylerinde küçük de olsa iyileşme sağlamaktır³⁵. Tek Parti yönetimi için önem arz eden bu eğitim ve sağlık kuruluşlarının oluşturulmasında dış ülkelerdeki örneklerin incelendiği görülmektedir³⁶. Dış ülkelerdeki örneklerin etkisinin bu yaz kampları aracılığıyla Kızılay kamplarına sirayet ettiği söylenebilir.

Elbette kampların açılması düşünülürken dış ülkelerdeki örnekleri gözlenmişti. Başta ABD ve Kanada olmak üzere, İngiltere, İsveç, Belçika, Avusturya, Macaristan, Almanya ve diğer bazı Avrupa ülkeleri bu ülkelerin başında gelmekteydi³⁷.

İlk olarak M. Kemal Atatürk döneminde, 1936 yılında Kocaeli-Hereke'de başlayan uygulama, İnönü döneminde hızlanmış ve Demokrat Parti (DP) döneminde de sürmüştür, ülkenin birçok yöresinde sayıları yıldan yıla artan kamplar faaliyete sokulmuştur. Günümüzde de sayıca eskisi kadar çok olmasa bile, benzer amaçlarla Kızılay'ın bünyesinde kamplar açılmaya devam etmektedir³⁸.

Giriş bölümünde vurguladığımız üzere Kızılay Gençlik Kurumu'nun temel sağlık hedefi, sağlık ve yardım işlerini bilen, kıymetini takdir eden sağlam bünyeli yurttaş yetiştirmek, böylece sağlık bakımını yaymak için çalışmaktı. Bu amacın gerçekleştirilmesi için gençlik ve sağlık kamplarının açılması düşünülmüştür. Okulların

---

okuyuculara, "Maruf ve muvaffak müesseselerimizden Yüce Ülke liseleri talebeleri geçen hafta Yakacak'ta kampa çıkmışlardı. Çok ciddi bir idare ile devam eden bu kampa üç gün evvel İstanbul Kumandanı General Halis, evvelki gün de Selimiye Kumandanı ziyaret ve teftiş etmişlerdir. Kumandanlar kampa askeri tedris ve talimleri çok iyi bulmuşlar ve teftişlerden memnun olmuşlardır", ifadeleriyle ulaştırmıştı. Bkz.: *Cumhuriyet*, 19 Temmuz 1936, s.2.

³⁴ Bu okul yaz kamplarının Kızılay kamplarıyla benzerlikleri için bkz.: İ. Sinal, "İstanbul Çocuk Kampları", *Türkiye Kızılay Mecmuası*, Y.18/169 (Aralık, 1939), s.s.356-361 ve *İstanbul İlkokullarında Çocukları Koruma Faaliyetleri*, İstanbul Maarif Müdürlüğü yay., İstanbul, 1941, s.s.9-22.

³⁵ Etkinliklerini ağırlıklı olarak İkinci Dünya Savaşı yıllarında sürdüren ilk mektep yaz tatili okul kamplarıyla ilgili kampların açıldığı ilk yıllarda, yerel ve ulusal basında başta yaz ayları olmak üzere çok fazla sayıda haber ve yazıya rastlamak mümkündür. Öğrencilerin yanında öğretmenler için de zaman zaman cüzi ücretli yaz kampları açılmıştır. Kamplarla ilgili haberlerde olumlu netice alındığına ilişkin memnuniyet içeren ifadeler bolca rastlanmaktadır.

³⁶ Cumhuriyet gazetesinde bu etkiyle ilgili "İlk Mektep Yavrularının Kampında Bir Saat" başlıklı bir yazı yayımlanmıştır. Yazarının belirtilmediği yazıda kampa yapılan bir ziyarette dönemin Maarif Vekâleti (Milli Eğitim Bakanlığı) müfettişlerinden Fevzi Bey'in Avrupa'daki kamplar hakkında anlattıkları şöyle aktarılmıştır: "«Avrupa'da, bilhassa Viyana'da çocuk kampları son derece terakki etmiştir. Bu kamplar belediyeler tarafından açılmakta ve bütün bir tatil devresi devam etmektedir. Mektepler tatil olunca çocuklar askerlerin cepbeye sevk edildiği gibi bu kamplara sevk edilmektedirler. Maarif Müdürlüğü gelecek sene şehrin muhtelif yerlerinde otuz tane kamp açacaktır. Bu sene bir tecrübe olmak üzere bu kamp (İstanbul, Kızıloprak İlkmektep Kampı) açılmış ve daha şimdiden büyük bir rağbet görmüştür». Bu etkinin lise ve üniversite kamplarına daha çok olduğu söylenmelidir. Ayrıca yazarın devamla, "Muhterem müfettişin Avrupa'daki çocuk kampları hakkında verdiği iç açıcı izahatı dinlerken, memleket yavrularının sağlığı için çok lüzumlu olan bu kamp hayatının bizde de bir an evvel teessüs etmesini can ve gönülden temenni ediyorum", şeklindeki sözleri Tek Parti yönetiminin bu konudaki fikirlerine tercüman olma niteliğindedir. Bkz.: *Cumhuriyet*, 6 Temmuz 1936, s.5.

³⁷ Kızılay Genel Merkezi, "Gençlik Kızılaçı Üyelerini Nasıl Yetiştiriyor?", *Kızılay*, Sayı: 13, Nisan 1944, s.s.34-35 ve Yaman, a.g.e., s.s.14-16.

³⁸ Bilgi için bkz.: Türkiye Kızılay Derneği, www.kizilay.org.tr-(28.02.2008)

yaz tatilleri zamanında çok zayıf, fakir, bakımsız ve hastalıklı çocukların (özellikle sıtmalı) açık havada disiplinli, bakım altında, iyi beslenerek kuvvetlendirilmesi, eğitilmiş ve sağlam bir bünyeye okullarına gönderilmesi, Kurum'un kamplar konusunda temel amacının somut hedefi olarak belirlenmişti³⁹. Yani bu amaçlar üç ana başlık altında gruplandırılmıştı; "sıhbat", "terbiye", "karakter yapımı"⁴⁰ Zaten "gençlik Kızılay", "gençliğin her bakımdan yetiştirilmesi esası güdüler... Gençlikte her şeyden evvel yurtseverlik, insanîyet, şefkat ve yardım hislerinin kökleşmesine çalışan bir kuruluştur. Bundan başka gençlik Kızılayı; hişzıssıhba kaidelerine uygun yaşamak tarzlarını gençliğe öğretmekte, tatil kampları ile gençliğin bedence inkişafını temin etmekte ve yoksul çocukların, yaşama ve tabii kudretlerini arttırmaktadır"⁴¹.

Hatta Kızılay Gençlik Kurumu'nun 1949 yılında yayınladığı Genel Yönetmeliği'nde "Amaç" kısmını ele aldığı 2. maddesinin, (E) bendi; "Yoksul, zayıf ve bilhassa okulların tatil zamanlarında evlerinde yeter derecede beslenemiyen çocuklar için Yurdun bazı bölgelerinde Sağlık kampları açmak, İllerin böyle kamplar açmasını teşvik etmek ve bunlara mümkün olan her türlü yardımı yapmak, kampların faydalı olmasını temin için iyi önderler yetiştirmek"⁴², şeklindeki cümlesiyle tam olarak sağlık kamplarının açılması amacına ayrılmıştı.

Kızılay Gençlik Kurumu, Genel Yönetmeliği'nde, gençlik ve sağlık kamplarının açılma koşullarının nasıl olacağı, kimlerin yetkili olacağı, etkinliklerinin nasıl yürütüleceğiyle ilgili bir maddeye (24. madde) yer vermişti. Madde şöyleydi: "Kızılay Gençlik Merkezleri, Millî Eğitim müdür ve memurlarının izinlerini alarak bölgelerinde Sağlık Kampları açabilirler. Bunun için mahallin en büyük idare amirinin, hayır kurumlarının ve hayıraseverlerinin her türlü yardımını sağlayarak kamp masraflarını temin ederler. Kamp teşebbüslerini Merkez İdare Kurulu'na da bildirirler"⁴³.

Kampların açık havada çadırlarla açılmasına öncelik verilmişse de ahşap ve betonarme yapı binaların kullanıldığı da olmuştur. Özellikle DP. dönemi sonrası kamp yerlerinde yapılan bu tarz binalarda etkinlikler yürütülmüştür. Ancak en önemli koşul, kamp alanının geniş araziye sahip, temiz ve doğal güzellik açısından zengin olması, ulaşımının kolay olması, yerleşim yerlerine çok uzak olmaması ve ihtiyaçların kolayca karşılanabileceği konuma sahip olmasıydı. Kampın temiz su kaynaklarından birine sahip olması; yoksa yakınında bir temiz su kaynağı bulunması çok dikkat edilmesi gereken bir konuydu. Ayrıca kamplar, bütün ihtiyaçların eksiksiz karşılanabileceği her türlü malzeme ve donanıma sahip olmalıydı⁴⁴. Bu ihtiyaçlar,

³⁹ Young ve Polater, *a.g.e.*, s.6 ve ayrntısı için bkz.: Aynı eser, s.s.9-13. Ayrıca kampa gitme gerekçesi hakkında bir çalışma için bkz.: Gülgün Gönenç (Çev.), "Çocuklarımızı Niçin Kampa Gönderiyoruz?", *Kızılay Dergisi*, Sayı: 28 (Haziran, 1948), s.s.54-57. Yazı, "Parents' Magazine"den tercüme edilmiştir.

⁴⁰ Young ve Polater, *a.g.e.*, s.s.11-12.

⁴¹ Yaman, *a.g.e.*, s.14.

⁴² Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu, *Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu Genel Yönetmeliği...*, s.s.3-4. Ayrıca Kurum, hazırladığı yönetmeliği D.P. döneminde yeniden gözden geçirerek kaleme alıp yayınlamıştır. Bkz.: Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu, *Gençlik Sağlık Kampları Yönetmeliği*, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara 1952.

⁴³ Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu, *Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu Genel Yönetmeliği...*, s.12.

⁴⁴ Kampların ihtiyaç duyduğu malzeme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Young ve Polater, *a.g.e.*, s.s.42-44, 106-108.

Kurumlar tarafından bizzat karşılanmak dışında bağış ve yardımlar yoluyla hayırseverler tarafından da karşılanmıştır.

Kamplar, temel olarak eğitim ve sağlık kazanma üzerine oturtulmuştur. Kamplara alınan çocukların seçiminde dikkat edilen özellikler; öğrencinin başarılı ancak maddi durumunun yetersiz olması, zayıf bünyeli olması, yetersiz beslenmiş olması ve sağlık açısından riskli durumda bulunması şeklinde sıralanabilir. Kampa katılan öğrencilerin içinde bulaşıcı hastalığa (sıtma) sahip olanlar, tedavi edilmesi gerekenler ve hastalık kapabilecek derecede zayıf bünyeli çocukların olmasına özen gösterilmişti. Kamplardaki doktorların ortaya çıkabilecek sağlık sorunları dışında en önemli görevleri, sıtmalı öğrencilerin tedavisiydi. Sıtmayla mücadele etmek üzere kamplarda düzenli olarak kinin bulundurulmakta ve kampa katılan çocuklara belirli dönemlerde dağıtılarak, kullanılması sağlanmaktaydı⁴⁵. Sağlığın korunması konusu, iki ana başlık altında öğretilmekteydi. Bunlar, “ilk yardım” ve “sağlık bilgisi” konularıdır. Ayrıca beden terbiyesi ve spor etkinlikleri de, sağlığın kazanılması, korunmasında kullanılan diğer bir önemli alandı. Kampa katılan her çocukla ilgili, başta kiloları olmak üzere sağlıkları ve diğer özellikleri hakkındaki bilgiler kamp defterlerine, formlara not edilirdi. Bu bilgiler, haftalık olarak güncellenir, öğrenci kamp devresini bitirirken sonra bir değerlendirme yapılarak verilen notlar, sonuçlar ve düşünceler ilgili yerlere kaydedilirdi⁴⁶.

Kamplarda eğitim işini bizzat öğretmenler (önderler) vermektedir. Önderlik yapmakta esas ilke, gönüllü görev alınması olmakla birlikte, belli bir ücret karşılığında görev verilmesi de sağlanmıştır. Her 15 çocuğa, en az bir öğretmenin düşmesi tavsiye edilmiştir. Kamplarda görev alması için seçilecek önderlerde “çocuklarla iyi anlaşabilmek” özelliği dışında şu üç vasfın bir arada olmasına dikkat edilmiştir: “iyi bir karaktere sahip olmak”, “spor, el işleri ve ya müzik gibi etkinliklerden birinde uzman olmak” ve “hem bedeni, hem de ruhen genç olması”⁴⁷.

Öğretmenlerin yanında kamplarda idarî sorumlu (kamp müdürü), idari personel (kamp müdür yardımcısı ve muhtelif memurlar), sağlık görevlileri (doktor, hemşire) ve yardımcı görevliler (aşçı, temizlik görevlisi ve bekçi) çalışmaktaydı. Her kampta öğretmenler de dâhil olmak üzere en az sekiz tane önder bulundurulmalıydı. Ayrıca bazı kamplarda, öğretmenlerin görev almaksızın dinlenme amacıyla oldukça düşük ücretler karşılığında faydalanmaları sağlanmıştır.

⁴⁵ Bir kampın revirinde sıtmalı çocuklara kinin dağıtıldığı sırada çekilmiş bir resim için bkz.: Onur, a.g.e., s.29.

⁴⁶ Katılımcılara verilen notlar ve örnek bir “başarı cetveli” formu için bkz.: Young ve Polater, a.g.e., s.s.104-105.

⁴⁷ Kamp önderliği hakkında ayrıntılar için bkz.: Young ve Polater, a.g.e., s.s.14-20. Ayrıca önderlerin şu konulardan bir veya daha çoğunu yapabilmeleri gerekmektedir: “yüzme ve can kurtaranlığı öğretmek, oyunları idare etmek, şarkı söylemek, ilk yardımı göstermek, bir kamp gazetesi neşretmek, elişleri öğretmek, keş, ağaç ve çiçeklerden anlamak, tiyatro teşkil etmek, hüner ve marifetli oyunlar göstermek, yürüyüş tertip etmek, jimnastik yaptırmak, resim ve afiş yaptırmak, bir çalgı çalmasını bilmek, dikiş veya örgü öğretmek”. Bkz.: Aynı eser, s.16.

Kamplarda verilen eğitimlerde sağlığın korunması, kardeşlik, yardım duygusu, yurt bilgisi, ilk yardım, yüzme ve can kurtarma⁴⁸, spor, temizlik, çevre, coğrafya, sofrada, el işi, müzik, tiyatro, kampçılık vs. gibi konu başlıkları ele alınmaktaydı. Mutlaka öğrencilere derslerin verilmesi ve okuma için zaman ayrılırdı. Hereke'deki kamp açılırken ilk dönem için 200 ciltlik bir kütüphane oluşturulmuştu. Ayrıca, kamplardan ikisinde "Marmara" ve "Kampın Sesi" isimli iki gazete hazırlanarak yayınlanmıştı.

Kamplarda genel olarak takip edilen günlük kamp programı şöyleydi:⁴⁹

Kalkma	7:00	Okuma ve El işleri	15:00
Bayrak Merasimi	7:30	Toplu Oyunlar	16:00
Jimnastik	7:40	İkinci Kahvaltısı	17:00
Kahvaltı	8:00	Kısa Gezinti ve Oyun	17:15
Kamp Temizliği	8:30	Bayrak İndirme	19:00
Serbest Zaman	9:00	Akşam Yemeği	19:15
Deniz Banyosu	10:00	Eğlence-Kamp Sineması	20:00
Serbest Zaman	11:30	Yatağa Hazırlık	21:00
Yemek	12:15	Uyku	21:30
Öğle İstirahatı	13:15		

Kamplarda günlük program uygulanırken sabah ve akşamki Bayrak törenlerine azami özen gösterilir, mutlaka bu tören yerine getirilirdi. Programlanmış eğitim konuları zamanında işlenirdi. Spor etkinliklerinin, bireysel ve takım yarışmalarıyla zenginleştirilmesine, dereceye girenlere ödül verilmesine önem verilmiştir. Eğlence, sporlar-oyunlar seçilirken⁵⁰, çok yorucu ve enerji kaybına yol açmamasına dikkat edilmiştir. Herhangi bir hava muhalefeti olmadığı sürece bütün etkinlikler açık havada yapılırdı. Serbest zamanlarda çocuklar kampın dışına çıkmamak kaydıyla istediklerini yapmaları konusunda özgür bırakılmışlardır. Her kamp devresinde çocuklar kampın bulunduğu bölgelerde kampa çok uzak olmayan değişik birkaç yere geziye götürülmüş ve çeşitli ziyaretler düzenlenmiştir.

Her türlü kampta olduğu gibi Kızılay kamplarında müzik, özel bir yere sahipti. Kamplar için hazırlanan kılavuz kitapta, kamplarda kullanılmak üzere dönemin ünlü Galatasaray Lisesi musiki öğretmeni İsmail Hakkı Sunat'a çeşitli oyun şarkıları ve

⁴⁸ Kamplarda çok önemsenen konuların başında gelen yüzme ve can kurtarma için bir slogan bile belirlenmiştir; "Her kampçı bir yüzücü ve her yüzücü bir can kurtarıcıdır". Young ve Polater, *a.g.e.*, s.82. Ayrıca yüzme ve can kurtarma konusunda bir dizi eğitim ve sınav değerlendirme formları hazırlanmıştır. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi ve formlar için bkz.: Aynı eser, s.s.82-94.

⁴⁹ Geniş bilgi için bkz.: Young ve Polater, *a.g.e.*, s.s.74-79. Ayrıca kamplardaki günlük yaşamdan kesitler aktaran bir çalışma için bkz.: Kızılay Gençlik Kurumu, "Gençlik Kızılayının Yaz Tatil Kampları", *Kızılay Gençlik Dergisi*, Sayı: 3 (Ekim, 1953), s.s.57-63.

⁵⁰ Tavsiye edilen beden terbiyesi hareketleri, sporlar, oyunlar, bunların tanımları ve kuralları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Young ve Polater, *a.g.e.*, s.s.45-64, 95-101.

marşlar hazırlanmıştı⁵¹. Ancak bunların dışında her kampın kendisine has oyun şarkıları ve yöresel türküleri de kullanılmaktaydı.

Akşam programlarına ise ayrı bir önem verilmekteydi. Haftanın her günü belirli bir konu için programlanmıştı. Örneğin; Pazartesi, sağlık konusu; Salı, eğitici bir film gösterimi; Çarşamba, sanat gecesi; Perşembe, küçük eğlenceler ve yetenek gecesi; Cuma, kısa gezinti, sohbet ve yürüyüşler; Cumartesi, tiyatro ve Pazar, yurt sevgisi⁵². Bu etkinliklerin de açık havada ve programlanan sürede yapılmasına gayret edilmekteydi.

İlk kamp, Kocaeli-Hereke'de denize kıyısı olan bir tepenin yamacında 1936 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında 45 günlük olarak 160 çocuğun katılımıyla açılmıştı. Kamp, Kocaeli Kültür Direktörlüğü ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun ortaklaşa yardımlarıyla faaliyete sokulmuştu⁵³. Hatta Kocaeli Kültür Direktörü Kemal Ermat, aynı zamanda kampın ilk müdürlüğü görevini de üstlenmiştir. İkinci yıl öğrenci sayısı artırılarak 300 çocuğa ulaşılmıştı⁵⁴. İyi sonuçların elde edildiğinin düşünülmesiyle Hereke'de deniz kenarında bir kamp yeri Kızılay adına satın alınmıştır⁵⁵. Bu kampın hedeflendiği gibi başarılı olması⁵⁶, diğer kampların açılmasına önayak olmuştur.

İkinci kamp yeri ise Adana'daki Bürücek Kampı'ydı. 1939 Haziranı'nda Adanalı hayırsever ve Kızılay Gençlik Derneği Müdürü Dr. Remzi Gönenç'in kamp olmak üzere Kızılay'a bağışladığı arazi ve binalarda Dağ Kampı (yayla kampı) olarak açılan kampa civar illerin de dâhil olduğu 70 fakir, 4 de ücretli çocuk katılmıştı⁵⁷. Kamp yerinin bağışlanmış olması nedeniyle bazı yayınlarda bu kampın adı "*Bürücek Dr. Ramiz Gönenç Kampı*" olarak da geçmektedir.

1942 yılında ise İzmir-Buca'da Ege ve Batı Akdeniz Bölgesi'ndeki illerde bulunan öğrencilerin faydalanması için bir kamp açılmış, ilk yıl 150 öğrenci katılmıştır⁵⁸. Aynı yıl Hereke kampı da açılırken, Bürücek kampı savaş nedeniyle

⁵¹ Kamp şarkıları ve marşlar için bkz.: Young ve Polater, *a.g.e.*, s.s.28-41.

⁵² Bkz.: *A.g.e.*, s.s.67-70,79. Ayrıca Pazar günleri, aynı zamanda kampların ziyaretçi kabul günleriydi. Bu nedenle bu günlerin öğleden sonralarında genel programın dışına çıkılır ve ziyaretçiler için ayrı bir program yapılabilirdi. Akşam saatlerinde ise ziyaretçilerin de katıldığı yurt bilgisi ve yurt sevgisiyle ilgili konuşmalar yapılırdı. Bu konuşmalarda yer verilen birkaç örnek konu başlığı şöyleydi: "*Türkiye'nin büyük adamları; Hükümetimiz nasıl çalışır; Türkiye'nin çiçek, ağaç ve hayvanları; Yurdumuz nasıl kuruldu (Cumhuriyet'in kuruluşu); Bayrağımızın tarihçesi (Bayrağa karşı tazim); Milletimizin diğer milletlerle olan dostluğunu*". Bkz.: Aynı eser, s.s.68-69.

⁵³ *Ulus*, 17 Temmuz 1936, s.2 ve *Ulus*, 21 Temmuz 1936, s.2.

⁵⁴ Kızılay gençlik ve sağlık kamplarının temelini oluşturan ve ilk örneği olan Hereke Kampı'nın ilk senesini anlatan yıllık sayılabilecek bir çalışma için bkz.: Onur, *a.g.e.*, s.47.

⁵⁵ Yaman, *a.g.e.*, s.27 ve Young ve Polater, *a.g.e.*, s.6.

⁵⁶ Hereke kampının 1936 yazında ilk devresini tamamlanmasından sonra Kültür Direktörlüğü'nce kamp öğretmenlerinden Ruhi Onur'a kampı ve ilk tecrübeyi anlatan yıllık niteliğinde bir kitap yazdırılmıştır. Bu kitap bir süre diğer açılan kamplar için kılavuz niteliğinde olmuştur. Kitap için bkz.: Onur, *a.g.e.*, bütün kitap.

⁵⁷ Young ve Polater, *a.g.e.*, s.7 ve *Türkiye Hilâlahmer Mecmuası*, Sayı: 168, s.287'den aktaran: Karal ve Uluğtekin, *a.g.e.*, (I. Kitap), s.324.

⁵⁸ "Buca Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampı" hakkında yazar tarafından hazırlanmış bir bildiri, 1-3 Aralık 2005 tarihli "İzmir'in Sağlık Tarihi Kongresi"nde sunulmuştur. Bildiri metninin, bu araştırmanın kaleme alındığı günlerde bir ulusal hakemli dergide yayınlanmak üzere kabul edilip, basıma gönderildiği öğrenilmiştir.

açılmamıştı. 1944'de Trakya Bölgesi için Tekirdağ'da açılan Barbaros Kampı'ndan sonra 1945 yılında İstanbul-Bebek'teki Yılanlı Yalı'da Önderler Hazırlık Kampı açılmıştı. Bu kampın amacı ise kamplara gidecek öğretmenlerin (önderlerin) donanımlı olmasını sağlamaktı⁵⁹. 1947 yılında Önderler Hazırlık Kampı'na katılıp kurs gören öğretmen sayısı 81'i bulmuştur⁶⁰.

1945 yılında açılan bir diğer yeni kamp da, Ankara'da açılan Keçiören Kampı'ydı. Daha önceki yıllarda açılanlar dışında 1946 yılında, Lara (Antalya), Ergani (Diyarbakır), Pendik (İstanbul), Keltepe (Karabük), Kurupelit (Samsun) ve Pendik (İstanbul) kampları açıldı. Dikkat edilirse Türkiye'nin Doğu Anadolu bölgesi dışındaki her yere bir kamp açılarak ülkenin bütün çocukları kampın kapsamına alınmaya çalışılmıştır⁶¹.

Aşağıdaki tabloda 1942–1946 arasında açılan kamplar ve öğrenci sayısı verilmiştir:

TABLO-3

Kızılay Gençlik Kurumu'nun Açtığı Gençlik ve Sağlık Kampları'nın Çeşitli Yıllar İçindeki Gelişimi			
Yılı	Kamp Adedi	Kamp Yerleri	Öğrenci Sayısı
1942	2	Hereke, Buca	265
1943	3	Hereke, Buca, Bürücek	280
1944	4	Hereke, Barbaros, Buca, Bürücek	850
1945	6	Hereke, Barbaros, Buca, Bürücek, Keçiören, Hazırlık Kampı	1.200
1946	11	Hereke, Barbaros, Buca, Bürücek, Keçiören, Hazırlık Kampı, Antalya, Diyarbakır, Pendik, Karabük, Samsun	1.700

Kaynak: "Gençlik Kızılayı ve Kızılhaçı Haberleri: Gençlik Kurumumuz", *Kızılay*, Sayı: 24 (Haziran, 1947), s.11.

⁵⁹ Bu amaçla çok önemli iki kitap yayınlanmıştı. Kitaplar için bkz.: Ezra Young, *Kamp Önderliği Psikolojisi*, Sümer Matbaası, Ankara, 1945 ve İlhami Polater, *1945 Önderler Hazırlık Kampı Nottarı*, Kızılay Gençlik Kurumu yay., Sümer Matbaası, Ankara, 1945. Yer verdiğimiz ikinci kitap, öğretmenlerin eğitimi için açılan kamp hakkında oldukça detaylı biçimde hazırlanmıştır ve kamp süresince verilen konferanslardan bazılarının metinlerini de içermektedir. Konferans verenler arasında Prof. Dr. Hilmi Ziya Ülken, Burhan Felek, Selim Nüzhet Gerçek ve Naili Moran gibi alanında uzman kişiler vardır. Bu kitabın yazarı Polater, Kızılay Gençlik Kurumu kamp müşaviridir (danışman). Polater'in diğer bir önemli görevi de Önderler Hazırlık Kampı'nın müdürlüğüdür. Ayrıca kitapların bir diğer yazarı olan Ezra P. Young Amerikalı bir kamp uzmanı olup, Amerikan Robert Koleji'nde öğretmenlik ve müdürlük yapmıştır.

⁶⁰ Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, *Genel Kurula Sunulan Raporlar: 1948*, Ulus Basımevi, Ankara, 1948, s.27.

⁶¹ 1946 yılında kamplar, sadece buldukları ile yönelik değil, kampların olduğu şehirlerin yer aldığı bölge dikkat alınarak açılmıştır. Kamp ve kapsadığı bölge, Hereke, Kocaeli (Doğu Marmara) bölgesine; Bürücek, Güney bölgesine; Buca, Ege bölgesine; Barbaros, Trakya bölgesine; Keçiören, Orta Anadolu bölgesine; Ergani, Güneydoğu Anadolu; Lara, Batı Akdeniz; Keltepe, Batı Karadeniz; Kurupelit, Orta ve Doğu Karadeniz ve Pendik, İstanbul şeklindeydi.

Tabloda da görüleceği üzere, çok kısa sürede kamp ve katılan öğrenci sayısında hızlı bir gelişme yaşanmıştır. Dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta da, savaş yılları, çekilen ekonomik sıkıntılara rağmen açılan kamp sayısı ve katılan öğrenci sayısında istikrarlı bir artış yaşanmasıdır. Kamp etkinliklerinin talep görerek sayıca çok artmasının etkisiyle Kurum, kamplar, sağlık ve gençlerin eğitilmesiyle ilgili kılavuz kitaplar hazırlatılarak yayınlanmıştır⁶².

1947'de diğerlerine ilaveten Vona (Ordu), İntepe (Çanakkale), Siği (Bursa) kampları açılmıştır. Keçiören, Bürücek kampı bakım ve tadilat nedeniyle bu yıl açılmamıştır. Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkez Raporları'na göre geriye kalan yıllar itibarıyla kamp ve öğrenci sayısı şöyledir: 1947, 13 kamp, 2098 öğrenci ve 81 öğretmen; 1948, 10 kamp, 1805 öğrenci; 1949, 13 kamp, 2275 öğrenci; 1950, 6 kamp, 1578 öğrenci; 1951, 11 kamp, 810 öğrenci; 1952, 13 kamp, 1093 öğrenci; 1953, 18 Kamp, 1997 öğrenci⁶³.

Kamplar ve katılan öğrenci sayısı 1946 yılından sonraki dönemde de genellikle artış göstermiş; sadece 1948'de 10, 1950'de 6 kamp açılarak 1946 yılına göre azalma göstermişlerdir. 1950 yılındaki düşüş, yaşanan seçim süreci ve Demokrat Parti'nin seçimi kazanarak iktidar olması nedeniyle yaşanmıştır. 1953 yılında ise kamp sayısında en yüksek rakam yakalanarak 18 kamp açılmıştır. 1956 yılında da 1953 gibi yine 18 bölge kampı açılmıştır⁶⁴. Daha sonraki yıllarda DP döneminin sonuna doğru kamp sayılarında azalışlar yaşanmıştır. DP sonrasında ise, tespit edebildiğimiz kadarıyla 1961 yılında maddi imkânsızlıklar gerekçe gösterilerek hiç kamp açılmamış⁶⁵ ve 1965 yılında

⁶² Kitaplardan bir kısmı için bkz.: M. C. Duru, *Gençler Tatilleri Nasıl Geçirmeli?*, Kızılay Gençlik Kurumu Neşriyatı, İstanbul, 1941; M. C. Duru, *Gençlik Çağı Nasıl Başlar?*, Kızılay Gençlik Kurumu Neşriyatı, Zarafet Basımevi, İstanbul, 1941; Kâmil İdil, *Cinsiyet Hijzısbhası ve Öğretimindeki Önem*, Kızılay Gençlik Kurumu Neşriyatı, Zarafet Basımevi, İstanbul, 1941; Yaman, *a.g.e.*; Young ve Polater, *a.g.e.*; Young, *a.g.e.* ve Polater, *a.g.e.* Burada Young ve Polater'in, "*Kamp El Kitabı*" isimli eserlerine ayrı bir parantez açmak gerekir. Kızılay Gençlik Kurumu Başkanı, Tekirdağ Mebusu Cemil Uybadın, başta Kızılay'ın olmak üzere her türlü kampta kullanılabilmesi için rehberlik edecek bilgileri içeren bir broşür nitelikli el kitabı hazırlanmasını Amerikalı kamp uzmanı ve Robert Koleji öğretmeni Ezra P. Young'tan rica ettiğini belirtmektedir. Kurumca takdir edilen ve gerçekten de kamplara kılavuzluk eden bu çalışmaya İlhami Polater, Doroty Blatter, Faruk Morel, Sabri Besen ve İsmail Hakkı Sunat da katkıda bulunmuşlardır. Bkz.: Young ve Polater, *a.g.e.*, s.8.

⁶³ Kamplardan yararlanan çocuk sayısı bakımından Tek Parti dönemiyle DP dönemi arasında ters bir orantı söz konusudur. Tek Parti döneminde kamp sayısı daha azken kamptan yararlanan çocuk sayısı daha fazladır. Genel bir ortalama yapmak gerekirse, Tep Parti döneminde bir kamptan faydalanan çocuk sayısı ortalama 150-200 arasıyken, DP döneminde yaklaşık 100 öğrencidir. Bu fark, iki dönem arasındaki politik ayrışmayı göstermesi bakımından önemlidir. Kamp ve katılan öğrencilerin sayılarının yer verildiği kurum raporları için bkz.: Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, *Kongreye Sunulan Raporlar*, Akın Matbaacılık, Ankara, 1953, s.37; Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, *Kongreye Sunulan Raporlar: 1951...*, s.37; Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, *Kongreye Sunulan Raporlar: Nisan 1952...*, s.37; Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, *Genel Kurula Sunulan Raporlar: 1948...*, s.27. Kızılay Gençlik Kurumu Genel Merkezi, "*Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu 1953 Faaliyet Raporu*"..., s.s.70-71. Öğrenci sayısına ilişkin bu aktardığımız rakamlarla tam örtüşmese de 1942-1949 arası açılan kamp ve öğrenci sayısına ilişkin bir çalışma için bkz.: Türkiye Kızılay Derneği, *73 Yıllık Hayatı 1877-1949...*, s.s.103, 105, 110, 112, 115, 117.

⁶⁴ Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Merkezi, *Kongre Tutanağı: 19.04.1957*, Akın Mtb., Ankara, 1957, s.16.

⁶⁵ Türkiye Kızılay Derneği Umumi Merkezi, *1962 Umumi Kongresine Sunulan Rapor*, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara, 1962, s.34. Ayrıca 1961 yılında hiç kamp açılmamasının nedeni sadece maddi imkânsızlıklar değil, 27 Mayıs 1960 darbesinin de bunda etken olduğu söylenebilir.

da hala günümüzde de etkinliklerini sürdüren dört kampın (Pendik/İstanbul, Muratdağı/Kütahya, Çamkoru/Ankara ve Samsun) açıldığı tespit edilmiştir⁶⁶.

Günümüzde ise bu dört kampın dışında Mudanya Altıntaş (Bursa) kampı da dâhil olmak üzere beş tane Genel Merkeze bağlı, üç tane de (İzmir, Eskişehir, İzmit) şube kampları açılmıştır⁶⁷.

Tek Parti Dönemi Politikaları ve Kamplar Üzerine Bir Değerlendirme:

Tek Parti dönemi esas olarak 1923–1950 arası tarihselleştiren bir kavram olmakla birlikte; 1923–1938 yılları arası Atatürk dönemi, 1938–1950 yılları ise İnönü dönemi olarak ayrılmaktadır. İnönü dönemi, 1938–1946 savaş yılları ve 1946–1950 çok partili yaşama geçiş süreci olarak iki kısma ayrılmaktadır. İki dönemin koşulları, geçirdiği evreler ve politikaları yürüten kadrolardaki farklar göz önüne alındığında Tek Parti dönemini, iki parçalı dönem olarak ele almak gerekmektedir.

İnönü Dönemi'nin, Atatürk Dönemi'nden çok farklıymış gibi algılanması da elbette yanlış olacaktır. Ancak iki dönem arasındaki farklılıklar benzerlikler kadar çok olmasına rağmen, İnönü Dönemi'nin, Atatürk Dönemi'nin devamı ve tamamlayıcısı olduğunu söylemek gerekir. Türker Alkan'ın ifadesiyle, "İnönü döneminin en büyük özelliği, Kemalist devrim ilkelerinin sistemli olarak toplumsallaştırıldığı bir dönem olmasıdır. Kavramlar yerli yerine oturmuştur, neyin yadsınacağı ve neyin benimseneceği açık-seçik bir biçimde belirlenmiştir"⁶⁸. Uygulanan tüm politikalar göz önünde tutulduğunda İnönü Dönemi'nin eskiye göre daha devletçi olduğu bilinmektedir. Yani uygulanan politikaların neredeyse tümünün

⁶⁶ Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, *1966 Genel Kongresine Sunulan Rapor*, Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1966, s.s.21-22.

⁶⁷ Türkiye Kızılay Derneği'nin, günümüz kamp etkinliklerinin eski dönemle karşılaştırılabilmesi için kamplarla ilgili genel bilgilerine bakmak faydalı olacaktır: Dernek, kamp çalışmalarını şöyle özetlemektedir: "**Kamp Çalışmalarımız:** Sosyal bakımdan himayeye muhtaç, kendi imkânları ile tatil yapamayan çalışkan öğrencilerin yararlanmalarına yönelik, her yıl Temmuz-Ağustos ayları içerisinde Genel Merkezimize bağlı kamplarımız açılmaktadır. **Amaç ve Hedefler:** Derneğimiz Gençlik ve Sağlık Kamplarının amacı; kendi olanakları ile tatil yapamayan sosyal korunmaya muhtaç ve çalışkan öğrencileri Kızılay tarafından açılacak kamplardan yararlandırarak yapıcı, yaratıcı ve dinlendirici etkinliklerle, sosyal durum ve davranışlarını geliştirmeye çalışmak, yeni arkadaş edinmelerine imkân vermek ve kendilerini yönetmeye alıştırmak. Kızılay'ın amaç ve ilkelerine uygun çalışmalar içinde yurt ve insan sevgisi, dayanışma, yardımlaşma ve şefkat duyguları aşılamak ve Kızılay sevgisi kazandırmak. Atatürk İlkelerine bağlı, yurdunu ve milletini seven, bilinçli, çalışkan ve sağlıklı bir nesil yetiştirilmesine yardımcı olmak. **Hedef Kitle:** 11-16 Yaş guruplarından, İlköğretim ve Lise öğrencileri. **Kampa Katılacak Öğrencilerin Nitelikleri:** Sosyal korunmaya muhtaç ve kendi olanakları ile tatil yapamayacak durumda olmak, Sınıfını doğrudan geçmiş olmak, özel eğitime tabi özürli olma dışında, sağlık yönünden kampa katılmasında sakınca bulunmadığını, örneğin Genel Müdürlükçe belirlenecek doktor raporu ile belgelemek (bulaşıcı hastalığı olanlar, gece yatağını ıslatanlar, ıyıkda gezen ve saralı olanlar kampa kabul edilmezler), okulda disiplin olaylarına ismi karışmamış ve ceza almamış olmak. **Kamp Faaliyetlerimiz:** Kamplarımızda lider öğretmenler nezhdinde; Müzik, Halkoyunları, Resim, El sanatları, Sportif faaliyetler ve İlk yardım dallarında öğrenciler branşlara ayrılmaktadır. El sanatları ve Resim branşlarında yapılan eserler ateş gecesinde sergilenmektedir. Diğer branşlardaki aktiviteler de ateş gecelerinde gösterime sunulmaktadır. (...) Ayrıca merkez kamplarına Doktor ve Hemşire görevlendirilmiştir." Kamplarla ilgili aktardığımız bilgi için bkz.: Türkiye Kızılay Derneği, [http://www.kizilay.org.tr/channels/1.asp?id=518_\(08.06.2006\)](http://www.kizilay.org.tr/channels/1.asp?id=518_(08.06.2006)); [http://www.genclikkamplari.com/module.s.php?name=Content&pa=showpage&pid=23_\(18.02.2008\)](http://www.genclikkamplari.com/module.s.php?name=Content&pa=showpage&pid=23_(18.02.2008)). Ayrıca açılan kamplar hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz.: Türkiye Kızılay Derneği, [http://www.kizilay.org.tr/y-faaliyet-genclik.btm_\(25.12.2007\)](http://www.kizilay.org.tr/y-faaliyet-genclik.btm_(25.12.2007)).

⁶⁸ Türker Alkan, *Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim*, Gündoğan Basım, Ankara, 1989, s.315.

dayanağı “devletçilik” ilkesidir. Bu dönemde Kemalist devrim ilkeleri, devlet hayatının her alanına sistemli bir biçimde sirayet etmiştir.

Tek Parti döneminin tümü göz önüne alındığında, Kemalist devrimin temel amacı Türkiye Cumhuriyeti’nin uluslaşması çabasıdır. Taner Timur’un tamamen katıldığı tespitleriyle, “*Türk Devriminin asgari programını uluslaşma sorunu oluşturuyor ve ona bir ulusal devrim niteliği veriyordu*”⁶⁹. Bu uluslaşma çabasının dayanacağı temel unsurlar çocuklar ve gençlerdi. Türk gençliği, Cumhuriyet’in geleceğinin bekçileri olarak bizzat Atatürk tarafından görevlendirilmişlerdir. Verilen bu görev, Atatürk’ün büyük eseri olan Nutuk’un sonunda, “...bu neticeyi Türk gençliğine armağan ediyorum” ithafıyla aktardığı “Gençliğe Hitabe”de yer almaktadır⁷⁰.

Tek Parti dönemi boyunca gençlik politikası konusundaki temel hedef, Türk gençliğinin; Kemalist devrim ilkelerine tamamıyla bağlı, ülkenin geleceğinin, devrim yasalarının bekçisi ve güvencesi olan; vatanperver, çağdaş, laik, ilerici, akla ve bilime inanan, eğitilmiş, sağlıklı birer birey olmalarıdır. Aynı zamanda gençlik, Tek Parti’nin iktidarlarıyla ve onların politikalarıyla uyum içinde çalışmalı, yeni Cumhuriyet’in yaşatılmasının en önemli koşulunun, eğitim yoluyla çağdaşlaşmak olduğunu bilmeliydi. Çocuklar, gençler, Kemalist ilke ve devrimlere, milli değerlere bağlı birer Cumhuriyet yurttaşı olarak eğitilmeliydiler. Bu bağlamda; gençliğin sağlıklı ve eğitilmiş olması için Parti politikalarıyla uyumlu bir şekilde atılan her türlü örgütlü adım, başta Atatürk olmak üzere yönetim kademesi tarafından desteklenmiştir⁷¹.

Kızılay (Hilâl-i Ahmer) dergilerinde; genç Cumhuriyetin geleceğinin eğitimle bilinçlenmiş çocukların yetişmesine bağlı olduğuyula ilgili, bu kuruluşun eğitim ve öğretimle yakınlığını içeren birçok yazı yer almıştır. Cumhuriyet bir yandan varolma savaşı verirken, diğer yandan gençlerin Avrupa’yı kasıp kavuran totaliter akımların esiri olmadan çağdaş ilkelerle yetiştirilmesine özen göstermiştir⁷².

Tek Parti döneminin “sağlık politikasına” kısaca bakacak olursak⁷³, öncelikli amaç, sağlık hizmetlerini ülkenin her yerine ulaştırabilmek, sağlık kuruluşları sayısını

⁶⁹ Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, (5. Baskı), İmge Kitabevi yay., Ankara, 2001, s.287.

⁷⁰ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, Cilt: 2, (3. Baskı), Türk Tarih Kurumu yay. Ankara, 1989, s.s.1194-1196. Atatürk’ün bizzat kaleme aldığı Nutuk (Söylev), yine Atatürk tarafından, Cumhuriyet Halk Partisi’nin 15 - 20 Ekim 1927 tarihleri arasında Ankara’da toplanan II. Büyük Kurultay’ında altı gün boyunca, okunması toplam 36,5 saat süren tarihi bir hitabedir. Herkesçe bilindiği üzere Nutuk, Osmanlı Devleti’nin parçalanıp işgal edildiği günlerden başlayarak, Türk tarihinde bir dönüm noktası olan Kurtuluş Savaşı’nı, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş ve devrimler sürecini anlatmaktadır.

⁷¹ Örneğin Atatürk, daha Cumhuriyet ilân edilmeden önce TBMM Başkanı ve Başkumandan sıfatıyla “*İstanbul İzçiler Ocağı Başkanlığı*”nı kabul ettiğine dair İstanbul Valiliğine gönderdiği telgrafta; “*Vatana yüksek karakterli ve sağlam ruhlular gençler yetiştirmesini dilediğim İstanbul Türk İzçileri Ocağı’nın başbuğluğunu büyük bir kavanç duygusuyla kabul ediyorum. Genç arkadaşlarıma teşekkür ve selâmlarının bildirilmesini rica ederim efendim*”, diyerek bu tür yapılanmaları bizzat desteklemiştir. Telgraf için Bkz.: *Atatürk’ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri*, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara, 2005, s.518.

⁷² Karal ve Uluğtekin, *a.g.e.*, (I. Kitap), s.316.

⁷³ Tek Parti’nin sağlık politikası hakkında daha geniş bilgi için bkz.: Filiz Koçak, *Türkiye’de Sağlık Politikası’nın Gelişimi (1920-1950)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, S.B.E., İstanbul, 1995; Ali Gürsel, *Cumhuriyet Dönemi Sağlık Politikaları (1920-1960)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Ün., Atatürk İ. ve İ. T. E., Ankara, 1998; Meliha Özbekcan, *Türkiye Cumhuriyeti’nde Sağlık Politikası*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Ün., Atatürk İ. ve İ. T. E., İstanbul, 1999; Eda Gülşen

hızla arttırmak, hekim eksikliğini gidermek, bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmek, başta çocuklar ve gençlerin sağlık konusunda bilinçlenmesini sağlamak, bunlar için gereken kanuni düzenlemeleri yapmaktı. Bunun için Tek Parti yönetimleri başta “*Umumî Hıfzıssıhha Kanunu*” olmak üzere birçok kanun kabul ederek hemen uygulamaya koymuşlardır⁷⁴. Böylece sağlık hizmetlerinin yerine getirilebilmesi için dönemin gerek duyulan kanunî zemini oluşturulmuş oldu. Özellikle Umumî Hıfzıssıhha Kanunu, günümüze kadar gelen sağlık sisteminin gelişmesindeki mihenk taşıdır⁷⁵. Konumuz açısından bu kanunun önemi şöyleydi; kanunda hastalıklardan korunma ve tedavi için yapılan işlemlerin tümünün ücretsiz olacağı belirtilmiş ve 151-172. maddelerinden oluşan altıncı bölümünde, çocuk ve gençliğin korunması için hükümler içermiştir⁷⁶.

Yiğit Akın'ın erken Cumhuriyet yıllarında beden terbiyesi ve spor politikalarının temel amacı konusunda yaptığı tespit, aslında Tek Parti döneminin Kurtuluş Savaşı'nın hemen sonrası ve İkinci Dünya Savaşı yıllarının sağlık politikasını özetler niteliktedir: “*bütün nüfusun, özellikle de çocuk ve gençlerin, salgın hastalıklar, yoksulluk, kötü beslenme ve diğer problemler yüzünden bozulmuş olan sağlığının düzeltilmesidir*”⁷⁷. Bu tespitte geçen temennilere, Umumî Hıfzıssıhha Kanunu'nun içinde ayrıntılı olarak yer verilmişti. Bu açıdan Mustafa Kemal Atatürk'ün, bir kısmını bizzat kaleme alarak Afet İnan'a yazdırdığı “*Medeni Bilgiler*” kitabında “*Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma*” başlığı altında

---

Gömlüksiz, *Sıhbat ve İçtimai Muavenet Vekili Dr. Refik Saydam Döneminde Sağlık Koşulları ve Politikaları (1923-1937)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Ün., SBE, Ankara, 2005 ve Gencay Gürsoy, “Sağlık”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 8, İletişim yay., İstanbul, s.s.1719-1722; Orhan Özkan, “Atatürk Döneminde Sağlık Politikası”, *Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesi*, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi yay., Ankara, 1982, s.s.191-205.

⁷⁴ Bu kanunların sayısının daha fazla olmasına rağmen, biz sadece sağlık politikasının belirlenmesinde başlıca rol oynayan kanunların isimlerini kabul edilme tarihlerine göre zikretmekle yetineceğiz: 839 sayılı Sıtma Mücadelesi Kanunu (Resmi Gazete-Tarih: 29.05.1926, No: 384); 1267 sayılı T.C. Merkez Hıfzıssıhha Müessesesi Hakkındaki Kanun-17.05.1928 (R.G. Tarih: 27.05.1928, No: 899); 1580 sayılı Belediye Kanunu (R.G. Tarih: 14.04.1930, No: 1471); 1593 sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanunu (R.G. Tarih: 06.05.1930, No: 1489); 3017 sayılı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti Teşkilât ve Memurin Kanunu (R.G. Tarih:28.06.1936, No: 3337) ve 3530 sayılı Beden Terbiyesi ve Spor Kanunu (R.G. Tarih: 16.07.1938, No: 3961). Ayrıca Sıtma Mücadelesi Kanunu, 12.05.1946 tarihli 4871 sayılı kanunun 29. Maddesi tarafından yürürlükten kaldırılmıştır. Yine aynı şekilde TC Merkez Hıfzıssıhha Müessesesi Hakkındaki Kanun, 30.12.1940 tarihli 3959 sayılı kanunun 13. maddesiyle yürürlükten kalkmıştır.

⁷⁵ Türkiye'de sağlık sisteminin oluşmasında kuşkusuz en çok etkisi olan kişi Cumhuriyet Tarihi'nin en uzun süre Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nı yapmış olan Dr. Refik Saydam'dır (30.10.1923-21.11.1924 ve 04.03.1925-25.10.1937 tarihleri arasında). Saydam ve yönetimindeki sağlık politikası hakkında bilgi için bkz.: *Dr. Refik Saydam 1881-1942: Ölümünün 40. Yılı Anısına*, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı yay., Ankara, 1982; *Sağlık Hizmetlerinde 50 Yıl*, Sağlık Propagandası ve Tıbbî İstatistik Gen. Müd. yay., Ankara, 1972 ve Gömlüksiz, *a.g.e.*

⁷⁶ Özkan, *a.g.m.*, s.s.200-202. Kanunun 151-172. maddeleri için bkz.: *T.C. Sicilli Kavanin*, Cilt: 6, (04 Teşrinisani 1929-12 Haziran 1930), İstanbul, 1931, s.s.119-122. En önemli madde 151. maddedir: “*Sıhbat ve İçtimai Muavenet Vekâleti küçük çocuk hıfzıssıhhası ve bunlardan görülen vefiyatın azaltılması için lâzım gelen müesseseler açarak idare eder ve çocuk hıfzıssıhhası faydalarının halk arasında intişar ve tatbikini teşvil edecek tedbirleri ittihaz eyler*”. Bkz.: *TC Sicilli Kavanin*, (1931). s.119. Ayrıca veremle mücadele örneğinde gençlere düşen görevler konusunda bir çalışma için bkz.: Kızılay Gençlik Kurumu, “Kızılay Gençliğinin Verem Mücadelesindeki Vazife ve Hissesi”, *Kızılay Gençlik Dergisi*, Sayı: 3 (Ekim, 1953), s.s.51-54.

⁷⁷ Yiğit Akın, *Gürbüz ve Yavuz Emlatlar: Erken Cumhuriyet'te Beden Terbiyesi ve Spor*, İletişim yay., İstanbul, 2004, s.59.

sağlık mücadelesini, hıfzıssıhha ve bulaşıcı hastalıklarla mücadele⁷⁸ üzerine temellendirmesi oldukça anlamlıdır⁷⁹.

Kızılay ise Cumhuriyet'in sağlık politikası uygulama alanının belkemiğini oluşturan kurumlardan biridir. Yukarıda sıraladığımız Tek Parti'nin politikaları (sağlık, gençlik, beden terbiyesi ve spor) içinde sağlık ve sağlığın korunması Kızılay'ın bütün etkinliklerinin ana konularının başında gelmektedir. Önceki bölümlerde ele aldığımız Kızılay Gençlik Kurumu'nun, Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları'ndaki etkinlikleri göz önüne getirilecek olursa, hemen hemen bütün etkinliklerin, söz konusu Tek Parti politikalarıyla tamamen örtüştüğü görülecektir. Kamp etkinliğinde temel amaç, sağlığı bozulmuş çocukların tekrar sağlıklarına kavuşturulmasıdır. Sonuçlar da bu amacın gerçekleştiğini göstermektedir.

Beden terbiyesi ve spor politikası⁸⁰ konusunda, ana referans kaynağı “sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur” vecizesiydi. Her genç yurttaş, gerektiğinde millî müdafaa için çalışabilecek zihin ve beden sağlığına sahip olmalıydı. Afet İnan'ın, Atatürk'ün “spor ve geçit resimleri için” söylediği; “Her ulus çocuklarının sıbhatli ve gürbüz olmaları için yaşadıkları bölgenin sıbhatli şartlarını temin etmek, devlet hâlinde bulunan siyasî teşekküllerin en birinci ödevidir,”⁸¹ şeklindeki sözlerini Kemalizm'in beden terbiyesi ve spor politikası olarak sayabiliriz⁸². Bu politikaya yaklaşım, İnönü Dönemi'nde de değişmemiştir. Verilebilecek en iyi örnek, İnönü'nün, 17 Aralık 1936 tarihinde Ankara, 19 Mayıs

⁷⁸ Bulaşıcı hastalıkla mücadele içinde dönemin koşulları itibarıyla sıtma mücadelesi özel bir önem arz etmektedir. Atatürk, 1926 tarihli 839 sayılı Sıtma Mücadelesi Kanunu'nun kabul edilmesinden çok daha önce çeşitli defalar sıtmayla mücadele konusunda vatandaşları uyarmıştır. Atatürk, 01.01.1924 tarihinde TBMM İkinci Dönem, İkinci Toplanma Yılıni açarken yaptığı meclis konuşmasında; “...Sıtmaya karşı, başlı başına bir mücadele devresine girilmesi, Meclis'i Âlinin (yüce meclisinizin) derpiş edeceği (göz önünde tutacağı) muğzematından (büyük işlerden) addolunsa yeri vardır. Mubakkaktır ki, bizim için nüfusun vikâye (korunması) ve tezyidini (arttırılması) ve çalışanların kuvvet ve zindegisini (canlılığını) temin eden tedabirin (tedbirlerin) başında sıtma mücadelesi bulunmaktadır”, sözleriyle bu uyarıya vurgu yapmıştır. Bkz.: *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*, (5. Baskı), Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara, 1997, s.352

⁷⁹ Ayşe Âfet İnan, *Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara, 2000, s.s.410-413.

⁸⁰ Tek Parti dönemi beden terbiyesi ve spor politikaları hakkında çok fazla çalışma mevcut değildir. Başlıca çalışmalar için bkz.: Ahmet Gökhan Yazıcı, *Atatürk Düşüncesinde Gençlik Eğitimi ve Spor*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2002; Cem Atabeyoğlu, *Atatürk ve Spor*, Hisarbank Kültür yay., İstanbul, 1981; Cem Atabeyoğlu, “Cumhuriyet Döneminde Spor Politikası”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 8, İletişim yay., İstanbul, s.s.2187-2197; Kurthan Fişek, “Türkiye’de Spor”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 8, İletişim yay., İstanbul, s.s.2177-2185 ve Akın, *a.g.e.* Ayrıca Akın'ın kitabının özeti sayılabilecek kısmını da içeren başka bir çalışması için bkz.: Yiğit Akın, “Ana Hatları İle Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor Politikası”, *Toplum ve Bilim*, Sayı: 103, (Dosya: ‘Spor: Oyun Değil Ciddi İş’), İstanbul, 2005, s.s.53-92.

⁸¹ Aktaran: Atabeyoğlu, *a.g.e.*, s.77.

⁸² Bu konuya ilişkin Atatürk'ün verdiği başka bir direktif de şöyledir: “Her çeşit spor faaliyetlerini, Türk gençliğinin millî terbiyesinin ana unsurlarından saymak lâzımdır. Bu işte hükümetin şimdiye kadar olduğundan daha çok ciddi ve dikkatli davranması, Türk gençliğini spor bakımından da millî heyecan içinde itina ile yetiştirilmesi önemli tutulmalıdır”. T.C. Maarif Vekilliği Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü, “XX. Cumhuriyet Yılında Beden Terbiyesi ve Spor”, *Beden Terbiyesi ve Spor*, Y. 4/45 (Ekim, 1943), (Özel Sayı), s.2 ve Yaman, *a.g.e.*, s.s.12-13.

Stadı'nda yaptığı konuşmada, stadyumları en değerli mektep yeri olarak göstermesi ve yöntem olarak da açık havada ve meydanlarda çalışmayı önermesidir⁸³.

CHP'nin parti ve hükümet programlarında⁸⁴ bu konuya yer verilmekteydi. Parti'nin bir programında Türk gençliğinin yetiştirilmesine verilen önem şu şekilde ifade edilmiştir: *"Bütün Türk gençliğine şevk ve sabhatlerini, nefse ve ulusa inançlarını besleyecek beden eğitimi verilecek, gençlik, devrimi ve bütün erginlik şartları ile yurdu korumayı en üstün ödev tanıyan ve onları, bu ödev uğrunda bütün varlıklarını vermeğe hazır tutan bir düşünüşle yetiştirilecektir"*⁸⁵. CHP'nin 1939 tarihli VI. Kurultayı'nın programında beden terbiyesi ve spor uygulamaları için birkaç madde belirlenmişti. Kurultayın 52. maddesi Türk gençliğine beden terbiyesi yoluyla *"inkılâp ve istiklal şartlarıyla yurdu müdafaa etmeyi"* en önemli vazife olarak göstermekteydi⁸⁶. Yine 61. maddede *"spor, kudretli vatandaş yetiştirmenin esasl vasıtalarından biridir,"* deniliyordu⁸⁷.

Bunlar, Tek Parti Hükümetleri'nin beden terbiyesi ve sporu, zorunlu bir devlet politikası haline getirdiklerini göstermesi bakımından önemlidir. Beden terbiyesi ve sporun zorunlu bir devlet politikası haline gelmesi, TBMM'nin 1938 yılında kabul ettiği 3530 sayılı *"Beden Terbiyesi Kanunu"*yla gerçekleştirilmiştir⁸⁸. Bu kanun, ihtiyaç duyulan herkesin milli savunma ve sağlık için *"beden terbiyesi mükellefiyeti"*ni zorunlu

⁸³ İnönü'nün sözleri şöyledir: *"Türkiye'yi idare edenler, stadyumu en kıymetli mektep gibi her yerde kurmağa çalışacaklardır. Türkiye'nin istikbalini idare edecek olan genç nesil açık havada, açık meydanlarda yetişecektir"*. Bkz.: Cemal Alpman, "Cumhuriyet ve Beden Eğitimi", *Ülkü*, (3. Seri), I/11 (Kasım, 1947), s.15 ve Atabeyoğlu, *a.g.e.*, s.99.

⁸⁴ Örneğin, 18 Ağustos 1923 tarihli hükümet programında beden terbiyesi konusunda şu ifadeler yer almıştı: *"(...) Maarifin terbiyevi vazifelerinden birincisi, çocukların terbiye ve talimi, ikincisi balkan terbiye ve talimi, üçüncüsü millî güzidelerin yetiştirilmesi için lâzım gelen vasıtaların izab ve teminidir(...)"*. Bkz.: Atabeyoğlu, *a.g.e.*, s.93.

⁸⁵ Aktaran: Yaman, *a.g.e.*, s.5.

⁸⁶ Bu konuda Beden Terbiyesi ve Spor Kurumu resmi yayınlarında önemli politik yazılar kaleme alınmıştır. Başlıca yazılar için bkz.: Kadri Yaman, "Memleket Müdafası ve Rejim Bakımından Gençlik Teşkilâtı ve Spor", *Beden Terbiyesi ve Spor*, Y. 1/11 (İlkteşrin, 1939), s.s.13-14; Yarbay Halit, "Yurd Müdafasında Sporun Ehemmiyeti", *Beden Terbiyesi ve Spor*, Y. 1/1 (İlkanun, 1939), s.s.7-9; Celâl Dinçer, "Türk Gençliğinin Gelişmesinde Beden Terbiyesi ve Sporun Rolü", *Beden Terbiyesi ve Spor*, Y. 4/42 (İlkteşrin, 1942), s.s.18-21.

Parti'nin en önemli etkinliklerinden biri olan Halkevleri de beden terbiyesi ve spor politikalarını uygulanmasında önemli görevler üstlenmişlerdir. Halkevleri'nin Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü ile müşterek programlar yürütecektir. Ankara, Halkevi'nin yayın organı olan *Ülkü Mecmuası*'nda söz konusu politika hakkında hemen hemen her sayıda bir yazı yayınlanmıştır. Yerimizin darlığı nedeniyle *Ülkü Mecmuası*'nın İnönü Dönemi'nde çıkan sayıları taranarak konuyla ilgili yayınlanmış yazıların bir derlemesi yapılmış olmasına rağmen, şimdi aktaramıyoruz. Yazıları genellikle Nüzhet Baba ve Cemal Alpman'ın kaleme aldığını aktarabiliriz. *Ülkü Mecmuası*'nın 1947'den sonra çıkan 3. serisinde yayınlanan yazılardan bir tanesi, İnönü Dönemi beden eğitimi politikasını özetlediği için çok önemlidir. Bkz.: Alpman, *a.g.m.*, s.s.14-15.

⁸⁷ CHP'nin VI. Büyük Kurultayı'nda spor konusu için bkz.: Nizam Kırşan, "CHP ve Spor: VI. Kurultay", *Beden Terbiyesi ve Spor*, Y. 4/44 (Temmuz; 1943), s.s.2-4.

⁸⁸ 29 Haziran 1938'de kabule edilen ve 16 Temmuz 1938'de yayınlanarak yürürlüğe giren Beden Terbiyesi Kanunu, kanun metni için bkz.: "Beden Terbiyesi Kanunu", *Beden Terbiyesi ve Spor*, Y. 1/1 (İlkanun, 1939), s.s.39-41.

kılmaktaydı⁸⁹ ve bu kanunun uygulamaya konulmasıyla parti-devlet bütünleşmesi bir alanda daha tamamlanmış oluyordu⁹⁰.

Kızılay Gençlik Kurumu, Tek Parti yönetiminin gençlik, sağlık, beden terbiyesi ve spor politikası konusundaki temel hedefini aynen paylaşmakta, bunu Kurum'un çalışma koşulu olarak görmekteydi. Bu bağlamda Kızılay kamplarının gençliğin yetiştirilmesinde yüklendiği görev, bu politikaların tümüyle tamamen örtüşmektedir⁹¹. Yukarıda ana hatlarıyla değindiğimiz nitelikler ışığında, Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları'nı, özetle, Tek Parti dönemi uygulamaları içindeki sağlık, gençlik, beden terbiyesi, spor ve hepsinin genel kullanım yöntemi olan eğitim politikaları çerçevesinde tam bir uyumluluk gösteren ortak bir uygulama alanı olarak görmek gerekir. Yukarıda en genel hatlarıyla ayrı ayrı incelediğimiz Tek Parti politikalarının ana özelliklerini ele alarak, önceden ayrıntısına değindiğimiz kampların bu politikalar içindeki yerini ve dayandığı temel fikirleri aktarmış olduk.

Kızılay kampları başta olmak üzere adını zikrettiğimiz bütün kamplarda CHP'nin, hükümetlerin ve yöneticilerin yoğun etkisi gözlenebilmektedir. Parti-devlet bütünleşmesinin bir sonucunu Kızılay üzerinde de görmek mümkündür. Kızılay Kurumu'nun ve organlarının hemen hemen tüm yöneticileri, Parti ileri geleni ya da bizzat TBMM üyesiydi. Kızılay'ın fahri başkanları genellikle Cumhurbaşkanlarıyken⁹², Cemiyet başkanları ise Başbakanlar, Sağlık ve Sosyal Yardım bakanlarıydı⁹³. Yönetim kademesi için verilebilecek en iyi örnek, Tekirdağ Mebusu ve Parti Sayılabı Cemil Uybadın'ın uzun yıllar başarılı bir şekilde Kızılay Gençlik Kurumu Başkanlığı görevini yürütmesiydi. Açılan ilk kamp olan Hereke Kampı müdürü Kemal Ermat, Kocaeli Kültür Direktörü ve Halkevi İçtimai Yardım Kolu Başkanı'ydı. Yine benzer şekilde diğer kampların yöneticileri de genellikle, kampların bulunduğu yerdeki yerel Parti yöneticileridir.

Bu bütünleşmenin bir diğer göstergesi ise; Parti'nin ve Maarif Vekâleti müfettişlerinin kampları teftiş etmesidir. Bu teftişler, Parti'nin kamplara verdiği önemin bir ifadesidir. Kültür Bakanlığı Baş Müfettişi Dr. Celâl Otman'ın 1936 yılında Hereke kampına yaptığı teftiş ziyareti⁹⁴; Parti Müfettişi Kemal Satır'ın Ağustos 1943'te

⁸⁹ Beden Terbiyesi Kanunu ve uygulanması ile ilgili oldukça ayrıntılı bilgi için bkz.: Akın, *a.g.e.*, s.s.29-48, 87-225.

⁹⁰ Tek Parti döneminde her alanda olduğu gibi devlet-spor bütünleşmesi de parti-devlet bütünleşmesi gibi zamanla gerçekleşmiş ve 1939'da "Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü" kurularak devlet-spor bütünleşmesinin somut adımı atılmıştır.

⁹¹ Gerek Kızılay kamplarında, gerekse diğer okul yaz kamplarında verilen eğitimlerin çağdaşlığı vurgusunu kamplarla ilgili yapılan yorumlarda görmek mümkündür. Cumhuriyet gazetesinde yazarı belirtilmeyen bir yazıda, Osmanlı dönemi eğitim sistemiyle bir karşılaştırma yapılarak, kamplardaki eğitimin çağdaş olmasıyla ilgili şu sözlerle övünülmesi oldukça anlamlıdır; "*Eski devrin sopalı, falakalı bocalarını, pis, karanlık mekteplerini düşündüm. Bir de bugünkü nesli gürbüz, sıhhatli ve neşeli yetiştirmek için Cumhuriyet idaresinin vücade getirdiği modern müesseseleri, bu güzel kampları akla getirdim. Ne büyük fark...*". Bkz.: *Cumhuriyet*, 06 Temmuz 1936, s.5.

⁹² İsmet İnönü, kendi döneminde Kızılay fahri başkanıdır. 1950 Haziranından sonra dönemin Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, Türkiye Kızılay Derneği'nin Koruyucu Başkanı olmuştur.

⁹³ Dr. Refik Saydam, uzun bir süre Türkiye Kızılay Cemiyeti başkanlığı yapmıştır.

⁹⁴ Onur, *a.g.e.*, s.45.

Parti Vilâyet İdare Heyeti Reisi Sedat Dikmen'le Buca kampına yaptığı ziyaret⁹⁵ ve Kızılay Gençlik Kurumu başkanı Tekirdağ Mebusu Cemil Uybadın'ın 1945 Haziranı'nda Önderler Hazırlık kampını teftişi,⁹⁶ bu konudaki birkaç örnektir.

Kampların değerlendirilmesi noktasında, oldukça önemli bir ziyaret hadisesinin daha yaşandığı görülmektedir. Daha önceden belirttiğimiz üzere kamp uzmanı ve aynı zamanda Amerikan Robert Koleji⁹⁷ öğretmeni de olan Amerikalı Ezra P. Young, 1943 Haziranı ve 1944 Haziranı'nda Buca Kızılay Gençlik Kampı'ndaki etkinlikleri daha yakından görmek üzere kampı ziyaret etmiştir. 1944 yılındaki ziyarette Young, yalnız olmayıp, birlikte çalışmalar da yaptığı Kızılay'ın kamp danışmanı İlhami Polater'le birlikte bulunmuştur⁹⁸.

Kızılay kamplarında Kızılhaç haber ve yayınları ve daha da önemlisi Amerikalı kamp danışmanı Ezra P. Young'un etkisiyle yoğun bir Amerikan etkisi görünmektedir. Young, Polater'le birlikte, Kızılay Gençlik Kurumu'nun isteğiyle hazırladıkları "*Kamp El Kitabı*"nda kendi ülkesinden oldukça fazla örnek vermiştir⁹⁹. Zaten kitap, yazarlarının Amerikalı olduklarını tahmin ettiğimiz dört farklı kaynaktan yararlanılarak hazırlanmıştır¹⁰⁰. Kamplarda bazı yabancı menşeli çocuk şarkılarının tavsiye edilmesi¹⁰¹, yapılabilecek sporlar içinde beysbol, golf, hedef topu (dart gibi) ve güverte tenisi gibi oyunların sayılması¹⁰² ve kurallarının eğitmenlere ayrıntılı bir biçimde anlatılması, gördüğümüz en çarpıcı örnektir. Bir diğer örnek de, kampların amaç ve hedefleri sıralanırken, bir kamptan ne gibi faydalar beklenebileceğine ilişkin bir Amerikan kampındaki öğrencilerin sıraladığı maddelerin aktarılmasıdır. İlginç olan ise amaç ve hedeflerdeki ortak düşüncelerdir. Kamplardaki uygulamalara bakılacak olursa, etkinliklerin tümünün bu amaçları da karşılayabildiği görülmektedir.

Kamplar üzerindeki bir diğer Amerikan etkisi de kamplar için yetiştirilen öğretmenlerin eğitildiği Önderler Hazırlık kampında görülmektedir. Kampta eğitim amaçlı verilen konferansların yarıya yakını Amerikalı eğitmenlerce verilmiştir¹⁰³.

⁹⁵ *Halkın Sesi*, 10 Ağustos 1943, s.4.

⁹⁶ Polater, *a.g.e.*, s.19.

⁹⁷ Kızılay Gençlik Kurumu'nun kurulmasından sonra okullardaki örgütlenmelerin başlamasıyla Robert Koleji'nin gerek okul, gerekse idareci ve öğretmenleriyle Kızılay etkinliklerinde yoğunca yer aldıkları dikkatimiz çekmiştir.

⁹⁸ Ezra P. Young'un ziyaretleri için bkz.: Muhittin Himmetoğlu, "Gençlik Kurumunda Hareketler: Kızılay Buca Gençlik Kampı", *Kızılay*, Sayı: 10 (Ağustos, 1943), s.22 ve *Yeni Asır*, 26 Haziran 1943, s.2; Aynı eser, 21 Haziran 1944, s.2 ve yine Aynı eser, 23 Haziran 1944, s.2. Young ve Polater'in kampı ziyaretlerinin etkisi, 1944 yılında yayınladıkları ve kamplar için bir kılavuz kitap niteliği taşıyan "Kamp El Kitabı" isimli kitapta açıkça görülmektedir. Bkz.: Young ve Polater, *a.g.e.*, s.s.2, 39-41, 65-70, 74-81.

⁹⁹ Kitaptaki Amerika vurgusu için bkz.: Young ve Polater, *a.g.e.*, s.s.8, 24, 25, 45-16, 49-51, 55-56, 59-61, 64, 78-79, 80, 106-107.

¹⁰⁰ *A.g.e.*, s. 80.

¹⁰¹ Şarkılar için bkz.: *A.g.e.*, s.s.31, 33, 35.

¹⁰² *A.g.e.*, s.s.49-80.

¹⁰³ Bizzat Ezra P. Young, kampların amaç ve gayeleri, kamplarda aksaklık gösteren çocuklar ve kamp programının uygulanması konularında; Amerikan Robert Koleji Doktoru Mr. Post, kamplarda oyun ve böcek ve nebatat koleksiyonculuğu; Amerikan Harp Haberleri Türkiye Bürosu Müdürü Mr. Gordon, eğitim ve kamp hayatı konusunda eğitici filmler gösterimi ve Üsküdar Amerikan Kız Koleji Tabiiye Öğretmeni Alice Lindsly, kamplarda gıda meselesi ve yemek tabelasının düzenlenmesi konularında uygulamalı konferanslar vermişlerdir. Bkz.: Polater, *a.g.e.*, s.s.8, 14-15, 18-24, 45-48.

Hazırlık kampına katılan öğretmenlerin sonradan görev yapacakları kamplarda bu etkiyi aktaracakları düşünülürse, kamplardaki Amerikan etkisi tartışmasızdır.

Kızılay yayınlarının kamplara gereken önemi verdiğinden de bahsetmeliyiz. Araştırmamızı kaleme alırken çoğunu elemek zorunda kalsak da kullandığımız Kızılay kaynaklarının bolluğu, bunun bir kanıtıdır. Kızılay kampları içinde Buca Kampı'nın diğerlerine göre daha başarılı görülmesi, onu Kızılay yayınlarında öne çıkarmıştır. Kamplarla ilgili yayınlarda görsel malzeme olarak genellikle Hereke ve Buca Kampı kullanılmıştır¹⁰⁴. Hatta Buca Kampı fotoğrafları, birkaç kez Kızılay'ın yayınlarında kapak olarak kullanılmıştır¹⁰⁵. Tabi ki, bu iki kampın popüler olma sebebi ilk kurulan kamplardan olmaları ve bu nedenle daha oturmuş bir yapıya sahip olmalarından ileri gelmektedir.

Son olarak kamplardaki günlük yaşam ve etkinlikler hakkında birkaç cümlelik değerlendirme yapmak isteriz. Kampların günlük yaşam ve eğitim etkinliklerinde bir denge olduğu görülmektedir. Kamplardaki günlük yaşamda derslerin diğer etkinliklere göre daha az olmasına dikkat edilmiştir. Özellikle sağlıkla ilgili olmak üzere diğer sosyal etkinliklerin daha çok olması, kampların her şeyden önce bir sağlık kampı olmalarından ileri gelmektedir. Ancak temel sağlık olsa da kampa katılan çocuklara verilen eğitimlerde işlenen konular yaşamın her alanıyla ilgilidir.

Giriş bölümünde ve daha önceki başlıklar altında birkaç kez vurguladığımız üzere Kızılay Gençlik Kurumu'nun temel sağlık politikası, "*sağlık ve yardım işlerini bilen ve kıymetini takdir eden sağlam bünyeli yurttaş yetiştirmek ve böylece sağlık bakımını yaymaktır*". Bu amacın gerçekleştirilmesi için gençlik ve sağlık kampları açılmıştır. Gençlik ve sağlık kamplarının açılmasıyla okulların yaz tatilleri zamanında sağlık açısından çok zayıf, fakir ve bakımsız çocukların açık havada disiplinli, bakım altında iyi beslenerek kuvvetlendirilmesi, eğitilmiş ve sağlam bir bünyeyle okullarına gönderilmesi amaçlanmıştır. Kamplardaki etkinliklerin içeriği, günlük programlar, elde edilen sonuçlar ele alındığında önemli mesafeler kaydedildiği görülmektedir.

Bir kampın başarı derecesi, kampa katılan bir çocuğun kamp bittikten sonra sağlık, kişilik, yetenek, eğitim ve bilgi bakımından bir şeyler kazanıp kazanmamasıyla ölçülmelidir. Kamplarda uygulanan programın ayrıntılarına bakıldığında, sağlığa verilen özen, yeteneklerin geliştirilmesi için spor, eğlence, güzel sanatlar alanında gerçekleştirilen etkinlikler, eğitim programı ve içeriğinin zenginliği göz önünde tutulursa kampların hedeflenen amaçlara ulaştığı, başarılı olduğu iddia edilebilir. Kamplarla ilgili Kurum yayınlarında sıklıkla, kamplarda kalan çocukların 1-6 kilo arasında kilo alarak evlerine gönderildiği bilgisine yer verildiği görülmüştür.

Gençlik ve sağlık kamplarının kurulması, teşkilatlanması, amaçları, gerçekleştirilen uygulamalar, varılan sonuçlar toplu olarak ele alındığında başarılı olduğunu ve istenen hedeflere ulaşıldığını söylemek gerekir. Tek Parti iktidarından

¹⁰⁴ Görsel malzemelerin fazla sayıda kullanıldığı yazılardan ikisi için bkz.: Rüştü Şardağ, "Buca Kampından Geliyorum", *Kızılay*, Sayı: 15 (İlkteşrin, 1944), s.s.77-79 ve Mes'ut Cemil, "Bir Kamp Hatırası", *Kızılay*, Sayı: 11 (Ekim, 1943), s.s.15-17.

¹⁰⁵ *Kızılay*, Sayı: 18 (Aralık, 1945), kapak sayfası ve *Kızılay*, Sayı: 24 (Haziran, 1947), kapak sayfası.

sonra Demokrat Parti iktidarının kampları kapatmak yerine, yenilerini de açarak sayılarını arttırma yoluna gitmesi, kampların gençlik, eğitim ve sağlık politikalarının önemli bir parçası olduğunun en açık kanıtıdır.

En nihayetinde, kamplarda yapılan etkinlikler, verilen eğitimlerle çocuklar ve gençler, Kemalist ilke ve devrimlere, milli değerlere bağlı “sağlıklı” birer Cumhuriyet yurttaşı olarak yetiştirilmişlerdir. Bunu, kamplarla ilgili yapılan slogan nitelikli şu üç yorumda açıkça görmekteyiz: “Kamp her şeyden evvel münevver, sağlam ve yüksek seviyeli vatandaşlık temellerinin atıldığı yerdir”¹⁰⁶, “Kamp, sağlık ve neşe kaynağıdır”¹⁰⁷ ve “Kızılay gençlik ve sağlık kampları, fakir ve yoksul yavruların sıhhat kaynağıdır”¹⁰⁸.

Sonuç

Kızılay Gençlik Kurumu, Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları'nın kurulmaları, teşkilatlanmaları ve uygulamaya konulan etkinlikleri, bir bütün halinde değerlendirilecek olursa, bunların Tek Parti politikalarıyla tamamen örtüşükleri söylenebilir. İncelediğimiz dönem itibariyle Kızılay Sağlık ve Gençlik Kampları, gerek kurulma gerekse etkinliklerini sürdürme sürecinde artan bir grafikte başarı göstermişlerdir.

Kampa katılmaları için seçilen sağlıklı çocukların çok büyük kısmında, kamp devreleri sonunda azımsanmayacak kilo artışları yaşanması ve sağlıklarının güçlenmiş olması kamp etkinliklerinin çok önemli bir amacı başardığını göstermektedir. Günümüzdeki Kızılay kamplarının, turizm amaçlı birer otel veya tatil köylerinden herhangi bir farkının kalmadığına dikkat edilirse, dönemin çok sıkıntılı şartlarına rağmen kampların, çocuk ve gençlerin özellikle kişisel eğitimlerinde, sağlıklarının iyileştirilmesinde ne kadar verimli oldukları ve ne kadar büyük bir işin üstesinden gelindiği görülmelidir.

Çalışmamız, Tek Parti dönemindeki çocukların, gençlerin sağlıklarının korunması ve eğitilmeleriyle ilgili yapılacak değerlendirmelere bir katkı sağlamışsa hedefine ulaşmıştır. Ayrıca sonuçlarını irdelemeye çalıştığımız bu araştırma, Kızılay Gençlik ve Sağlık Kampları'nın Tek Parti politikalarının değerlendirilmesinde tek başlarına yeterli olmayacaklarını da ortaya koymaktadır. Elbette ki Kızılay kampları dışında açılmış diğer kampların da bu konu çerçevesinde incelenmesi gerekmektedir.

---

¹⁰⁶ Young ve Polater, *a.g.e.*, s.13.

¹⁰⁷ *A.g.e.*, s.14.

¹⁰⁸ *Kızılay Dergisi*, S. 28 s.57.

KAYNAKÇA**I. Süreli Yayınlar****A- Gazeteler**

Ulus

Cumhuriyet

Halkın Sesi (İzmir)

Yeni Asır (İzmir)

B- Dergiler

Beden Terbiyesi ve Spor

Kızılay

Kızılay Dergisi

Kızılay Gençlik Dergisi

Toplum ve Bilim

Türkiye Kızılay Mecmuası

Ülkü

II. Tezler

GÖMLEKSİZ, Eda Gülşen, *Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekili Dr. Refik Saydam Döneminde Sağlık Koşulları ve Politikaları (1923-1937)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Ün., S.B.E., Ankara, 2005.

GÜRSEL, Ali, *Cumhuriyet Dönemi Sağlık Politikaları (1920-1960)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Ün., Atatürk İ. ve İ. T. E., Ankara, 1998.

KOÇAK, Filiz, *Türkiye'de Sağlık Politikası'nın Gelişimi (1920-1950)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, S.B.E., İstanbul, 1995.

ÖZPEKCAN, Meliha, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Sağlık Politikası*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Ün., Atatürk İ. ve İ. T. E., İstanbul, 1999.

YAZICI, Ahmet Gökhan, *Atatürk Düşüncesinde Gençlik Eğitimi ve Spor*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2002.

III. Makale ve Kitaplar

İNAN, A. ÂFET, *Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazmaları*, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara, 2000.

- AKIN, Yiğit, “Ana Hatları İle Cumhuriyet Döneminde Beden Terbiyesi ve Spor Politikası”, *Toplum ve Bilim*, Sayı: 103, (Dosya: ‘Spor: Oyun Değil, Ciddi İş’), İstanbul, 2005, s.s.53–92.
- AKIN, Yiğit, *Gürbüz ve Yavuz Evlatlar: Erken Cumhuriyet'te Beden Terbiyesi ve Spor*, İstanbul: İletişim yay., 2004.
- ALKAN, Türker, *Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim*, Gündoğan basım, Ankara, 1989.
- ALPMAN, Cemal, “Cumhuriyet ve Beden Eğitimi”, *Ülkü*, (3. Seri), I/11 (Kasım, 1947), s.s.14–16.
- ANA BRİTANNİCA, (Genel Kültür Ansiklopedisi), Cilt: 18, Ana yay., İstanbul, 1994.
- ATABEYOĞLU, Cem, “Cumhuriyet Döneminde Spor Politikası”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 8, İletişim yay., İstanbul, s.s.2187-2197.
- ATABEYOĞLU, Cem, *Atatürk ve Spor*, Hisarbank Kültür yay., İstanbul, 1981.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*, (5. Baskı), Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara, 1997.
- Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri*, Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara, 2005.
- “Beden Terbiyesi Kanunu”, *Beden Terbiyesi ve Spor*, I/1 (İlkkânun, 1939), s.s.39–41.
- CEMİL, Mes'ut, “Bir Kamp Hatırası”, *Kızılay*, Sayı: 11 (Ekim, 1943), s.s.15–17.
- DİNÇER, Celâl, “Türk Gençliğinin Gelişmesinde Beden Terbiyesi ve Sporun Rolü”, *Beden Terbiyesi ve Spor*, Yıl: 4, Sayı: 42 (İlkteşrin, 1942), s.s.18–21.
- Dr. Refik Saydam 1881-1942: Ölümünün 40. Yılı Anısına*, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı yay., Ankara, 1982.
- DURU, M. C., *Gençler Tatilleri Nasıl Geçirmeli?*, Kızılay Gençlik Kurumu Neşriyatı, İstanbul, 1941.
- DURU, M. C., *Gençlik Çağı Nasıl Başlar?*, Kızılay Gençlik Kurumu Neşriyatı, Zarafet Basımevi, İstanbul, 1941.
- FİŞEK, Kurthan, “Türkiye’de Spor”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 8, İletişim yay., İstanbul, s.s.2177-2185.
- GAZİ MUSTAFA KEMAL, *Nutuk*, Cilt: 2, (3. Baskı), Türk Tarih Kurumu yay., Ankara, 1989.
- “Gençlik Kızılayı ve Kızılhaçı Haberleri: Gençlik Kurumumuz”, *Kızılay*, Sayı: 24 (Haziran, 1947), s.s.9–12.
- GÖNENC, Gülgün (Çev.), “Çocuklarımızı Niçin Kampa Gönderiyoruz?”, *Kızılay Dergisi*, Sayı: 28 (Haziran, 1948), s.s.54–57.

- GÜRSOY, Gencay, “Sağlık”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 8, İletişim Yayınları, İstanbul, s.s.1719–1722.
- HALİT, Yarbay, “Yurd Müdafaasında Sporun Ehemmiyeti”, *Beden Terbiyesi ve Spor*, Y. 1/1 (İlkkânun, 1939), s.s.7–9.
- HİMMETOĞLU, Muhittin, “Gençlik Kurumunda Hareketler: Kızılay Buca Gençlik Kampı”, *Kızılay*, Sayı: 10 (Ağustos, 1943), s.s.21–25.
- İDİL, Kâmil, *Cinsiyet Hıfzısbhası ve Öğretimindeki Önem*, Kızılay Gençlik Kurumu Neşriyatı, Zarafet Basımevi, İstanbul, 1941.
- İstanbul İlkokullarında Çocukları Koruma Faaliyetleri*, İstanbul Maarif Müdürlüğü yay., İstanbul, 1941.
- KARAL, Seçil Akgün ve Uluğtekin, Murat, *Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a*, I. Kitap, Kızılay yay., Beyda Basımevi, Ankara, 2000.
- KARAL, Seçil Akgün ve Uluğtekin, Murat, *Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a*, II. Kitap, Kızılay yay., Beyda Basımevi, Ankara, 2001.
- KEMREN, Haydar, “Kızılay Tarihine Giriş”, *Kızılay*, Sayı: 17 (Mart, 1945), s.s.116–119.
- KIRŞAN, Nizam, “CHP ve Spor: VI. Kurultay”, *Beden Terbiyesi ve Spor*, Y. 4/44 (Temmuz, 1943), s.s.2–4.
- Kızılay Gençlik Kurumu Genel Merkezi, “Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu 1953 Faaliyet Raporu”, *Kızılay Gençlik Dergisi*, Sayı: 3 (Ekim, 1953), Ankara.
- Kızılay Gençlik Kurumu Umumî Merkezi, “Türkiye Gençlik Kızılay Kurumu”, *Türkiye Kızılay Mecmuası*, Y. 17/157 (Aralık, 1937), s.s.67–69.
- Kızılay Gençlik Kurumu, “Gençlik Kızılayının Yaz Tatil Kampları”, *Kızılay Gençlik Dergisi*, Sayı: 3 (Ekim, 1953), s.s.57–63.
- Kızılay Gençlik Kurumu, “Kızılay Gençliğinin Verem Mücadelesindeki Vazife ve Hissesi”, *Kızılay Gençlik Dergisi*, Sayı: 3 (Ekim, 1953), s.s.51–54.
- Kızılay Gençlik Kurumu, “Türkiye Gençlik Kurumu Nedir?”, *Kızılay Gençlik Dergisi*, Sayı: 3 (Ekim, 1953), s.s.34–35.
- Kızılay Gençlik Kurumu, *Kızılay Gençlik Yıllığı*, Tan Matbaası, İstanbul, 1938.
- Kızılay Genel Merkezi, “Gençlik Kızılhaçı Üyelerini Nasıl Yetiştiriyor?”, *Kızılay*, Sayı: 13 (Nisan, 1944), s.s.34–36.
- Kızılay Genel Merkezi, *Kızılay Her Felâket Karşısında Daima İnsanlık Hizmetinde*, (yay.y.), (y.y.), 1970.
- Kızılay Umum Merkezi, “Kızılay Gençlik Kurumu”, *Kızılay*, Sayı: 11 (Ekim, 1943), s.s.8–13.
- ONUR, Ruhi, *Hereke Çocuk Kampı*, Kocaeli Kültür Direktörlüğü yay., (y.y.), 1936.

- ÖZKAN, Orhan, “Atatürk Döneminde Sağlık Politikası”, *Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesi*, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi yay., Ankara, 1982.
- POLATER, İlhami, *1945 Önderler Hazırlık Kampı Notları*, Kızılay Gençlik Kurumu yay., Sümer Matbaası, Ankara, 1945.
- Sağlık Hizmetlerinde 50 Yıl*, Sağlık Propagandası ve Tıbbî İstatistik Gen. Müd. Yay., Ankara, 1972.
- SİNAL, İ., “İstanbul Çocuk Kampları”, *Türkiye Kızılay Mecmuası*, Y. 18/169 (Aralık, 1939), s.s.356-361.
- ŞARDAĞ, Rüştü, “Buca Kampından Geliyorum”, *Kızılay*, Sayı: 15 (İlkteşrin; 1944), s.s.77-79.
- T.C. Maarif Vekilliği Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü, “XX. Cumhuriyet Yılında Beden Terbiyesi ve Spor”, *Beden Terbiyesi ve Spor*, Y. 4/45 (Ekim, 1943), (Özel Sayı), s.s.1-7.
- T.C. Sicilli Kavanin*, Cilt: 6, (04 Teşrinisani 1929-12 Haziran 1930), İstanbul, 1931.
- TİMUR, Taner, *Türk Devrimi ve Sonrası*, (5. Baskı), İmge Kitabevi yay., Ankara, 2001.
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Cilt: 2 (K-Z), (9. Baskı), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998.
- Türkiye Hilâliahmer Cemiyeti Merkezi Umumîsi, *Tetkik Komisyonu Tarafından Yazılan ve Merkezî Umumînin 1 Temmuz 1933- 30 Haziran 1934 Tarihine Kadar Bir Senelik Hesap Devresinin Tetkik Neticelerini Gösterir Rapor*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.
- Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumî Merkezi, *Kongre Tutanağı: 19.04.1957*, Akın Matbaası, Ankara, 1957.
- Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumî Merkezi, *Umumî Meclis Zaptı*, T.B.M.M. Matbaası, Ankara, 1943.
- Türkiye Kızılay Cemiyeti, *1933-1934 Hesap Devresi İçinde Merkezî Umumî Tarafından Yapılan İşleri Bildiren Rapor*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.
- Türkiye Kızılay Cemiyeti, *1935-1936 Hesap Yılı İçinde Genel Merkez Tarafından Yapılan İşleri Bildiren Rapor*, Ulus Basımevi, Ankara, 1937.
- Türkiye Kızılay Cemiyeti, *1939-1940 Hesap Yılı İçinde Merkezî Umumî Tarafından Yapılan İşleri Bildiren Rapor*, (y.y.), Ankara, 1937.
- Türkiye Kızılay Cemiyeti, *Nizamnamei Esasisi*, Ulusal Matbaa, Ankara, 1939.
- Türkiye Kızılay Cemiyeti, *Rakam ve Resimle Çalışmalarımız*, Doğu Matbaası, Ankara, 1959.
- Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, *1966 Genel Kongresine Sunulan Rapor*, Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1966.

- Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, *Genel Kurula Sunulan Raporlar: 1948*, Ulus Basımevi, Ankara, 1948.
- Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, *Kongre Tutanağı: 28 Nisan 1952*, (yay. y.), (y.y), 1952.
- Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, *Kongreye Sunulan Rapor: 1951*, Ulus Basımevi, Ankara, 1951.
- Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, *Kongreye Sunulan Rapor: Nisan 1952*, Ulus Basımevi, Ankara, 1952.
- Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, *Kongreye Sunulan Raporlar*, Akın Matbaacılık, Ankara, 1953.
- Türkiye Kızılay Derneği Umumî Merkezi, *1962 Umumî Kongresine Sunulan Rapor*, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara, 1962.
- Türkiye Kızılay Derneği, *73 Yıllık Hayatı 1877–1949*, (y.y.), Ankara, 1950.
- Türkiye Kızılay Derneği, *Türkiye Kızılay Derneği Anatüzüğü*, Çankaya Matbaası, Ankara, 1947.
- Türkiye Kızılay Derneği, *Türkiye Kızılay Derneği Memurlar Yönetmeliği*, Zerbamat Basım, Ankara, 1945.
- Türkiye Kızılay Derneği, *Türkiye Kızılay Derneği'nin Tarihçesi, Amaç ve Ödenleri*, Samsuni Aksiseda Matbaası, Ankara, 1962.
- Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu, Dernek Şubeleri ve Dernek Kollarının Teşkilât ve Sureti İdareleri Hakkında İzahname*, Sümer Basımevi, Ankara, 1942.
- Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu, *Gençlik Sağlık Kampları Yönetmeliği*, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara, 1952.
- Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu, *Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu Genel Yönetmeliği*, Akın Matbaası, Ankara, 1949.
- Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu, *Türkiye Kızılay Gençlik Kurumu Talimatnamesi*, Sümer Matbaası, Ankara, 1943.
- YAMAN, Kadri, “Memleket Müdafaası ve Rejim Bakımından Gençlik Teşkilâtı ve Spor”, *Beden Terbiyesi ve Spor*, Y. 1/11 (İlkteşrin, 1939), s.s.13–14.
- YAMAN, Kadri, *Gençlik Kır Konakları*, Kızılay Gençlik Kurumu Neşriyatı, Devlet Basımevi, İstanbul, 1938.
- YENİARAS, Orhan, *Türkiye Kızılay Taribine Giriş*, (2. Baskı), Kızılay Bayrampaşa Şubesi yay., İstanbul, 2000.
- YOUNG, Ezra P. ve Polater, İlhami, *Kamp El Kitabı*, Kızılay Gençlik Kurumu yay., Mehmet Ali Basımevi, İstanbul, 1944.
- YOUNG, Ezra, *Kamp Önderliği Psikolojisi*, Sümer Matbaası, Ankara, 1945.

IV. İnternet Siteleri

Türk Kızılay Arşiv ve Kütüph., <http://www.kizilaykutuphane.org/arsiv.php>_(10.10.2008)

Türkiye Kızılay Derneği, www.kizilay.org.tr-(28.02.2008).

Türkiye Kızılay Derneği, <http://www.kizilay.org.tr/channels/1.asp?id=518>_(08.06.2006).

Türkiye Kızılay Derneği, <http://www.kizilay.org.tr/y-faaliyet-genclik.htm>_(25.12.2007).

<http://www.genclikkamplari.com/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=23>_(18.02.2008).